БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда
үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1955
ДЕКАБРЬ
13
ВТОРНИК
№ 246 (3440)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущевтуң Индияда чоруп турары (1 арын).

Н. С. Хрущевтуң болгаш Н. А. Булганинниң Джайпурда чеде бергени (1 арын).

Н. Михайленко. — Коммунистерниң саналдарын амыдыралга боттандырып турар (2 арын).

З. Сагаачы.— СЭКП райкомунуң бюрозу школаларның өөредилге-кижизидилгелиг ажылының дугайында (2 арын).

Идеологтуг ажылдың амыдыралдан хоорук чоруун ажып тиилээр (2 арын).

Чурттакчы тудугларынче хүн-бүрүнүн кичээнгейин салыр (3 арын).

С. Алеет.— Кедээ Советтиң ажылын улам бедик деңнелче (3 арын).

А. Львицин. — Бызааларны илеринге эмзирбейн өстүрериниң талазы-биле Астрахань областың колхозтарының дуржулгазы (3 арын).

ССРЭ-ниң экономиктиг болгаш культура тургузуушкунунуң чедиишкиннериниң Кантонда делгелгезинде (4 арын).

КУДР-нуң ажылчы чоннарының бүдүрүлге чедиишкиннери (4 арын).

Гвалиор хоорайда Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущевтуң Индияда келгенинге алдар болдурган делгелге (4 арын).

ГДР-ниң Премьер-Министриниң чанында парлалга ведомствозунуң дыңнадыы (4 арын).

Ажыл-агыйжы эвес чоруктар-биле демиселди күштелдирер

Бистиң социалистиг үлетпүрүвүсте болгаш кедээ ажыл-агыйывыста ажыглатынмайн турар канчаар-даа аажок улуг аргалар болгаш курлавырлар бар. Ол аргаларны илередип, ажыглавышаан, улус ажыл-агыйын сайзырадырынга совет улус чаа-чаа чедиишкиннерни чедип ап турар.

Партияның Төп Комитединиң июль Пленуму социалистиг үлетпүрде улуг чедиишкиннерни демдеглевишаан, ында бар четпестерни илереткен болгаш үлетпүрнүң ажылын моон соңгаар экижидериниң оруктарын тодаргай айыткан.

Июль Пленумунуң соонда СЭКП ТК болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели үлетпүрнү күчүлүг көдүрериниң талазы-биле улуг ажылдарны чоруткан болгаш чорудуп турар. Үлетпүрнү удуртурун экижидер талазы-биле партия болгаш чазак чугула доктаалды хүлээп ап, министерстволарның, эргелелдерниң, бүдүрүлгелерниң болгаш чер-чер Советтериниң эргезин улгаттырган. «Төлевилээшкинде болгаш тудуушкунда артык чүүлдерни чайладыр дугайында» СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалы база совет архитекторларның ийиги Бүгү-эвилел съездизи бистиң чуртувуска архитектура-тудуушкун херээн чаа бедик чадаже көдүрериниң делгереңгей программазын айыткан.

Бо бүгү үлетпүрнү удуртурун экижидериниң база күрүне планын продукцияның санының-даа, шынарының-даа талазы-биле доллур болгаш ажыр күүседириниң херээнге бүдүрүлгелерниң директорларының харыысалгазын бедидип турар. Бүдүрүлгениң иштики курлавырларын долу ажыглаары үлетпүрнү көдүрериниң болгаш ону удуртурун бөдүүнчүдериниң херээнге чугула фактор болур. Бүдүрүлгелерниң байлак курлавырларын илередип тывары болгаш оларны чөп ажыглаары — бистиң областың бүдүрүлгелериниң болгаш эргелелдериниң удуртукчуларының чугула сорулгазы.

Үлетпүрнүң болгаш кедээ ажыл-агыйның күчүлүг көдүрлүүшкүнүн хандырар төлээде чыылданың чаа үнер дөстерин ажыглалга киирери, ажыл-агыйжы эвес чоруктарны узуткаары, хозрасчётту нептередири, бот-үнени чиигедири болгаш үлетпүрнүң орулгалыын бедидери онза чугула.

Бүдүрүлге аргаларын долу ажыглаар дээш демиселге Кызылдың ыяш заводунуң коллективи бо чылын заводка 450 муң ажыг рубльдиң пландан ажыр орулгазын бээрин хандырган элээн хөй ажылдарны чоруткан. Биче күштүг пилораманы немей тургусканы болгаш дилер ыяшты сортировкалаарын экижиткени «Балиндер» деп маркалыг күчүлүг пилорамага күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн дыка бедиткен. Ыяш кескиндилерин болгаш хыртыннарны оттуларынга таарыштыр кескеш садып турар.

Машинистер болгаш пилорамщиктер оттулар чүүлдү, электроэнергияны, үзээшкин материалдарын болгаш херекселдерни камнаары дээш социалистиг чарышты доктаамал чорудуп турар. Ооң түңнелинде орулга чок болгаш хожудаашкынныг ажылдап турган ыяш заводу мурнакчыларның деңнелинге четкен болгаш пландан ажыр хөй орулганы берип турар апарган. Хозрасчётту шыңгыы сагып база ажыл-агыйжы эвес чоруктар-биле шиитпирлиг демиселди чорудуп турган Ээрбектиң шахта эргелелиниң коллективи пландан ажыр 312 рубльдиң орулгазын берген.

Кызылдың аъш-чем комбинады, харылзааның автотранспорт конторазы, Шагаан-Арыгның болгаш Бай-Хаактың райүлетпүр комбинаттары экономика талазы-биле багай эвес көргүзүглерни чедип алган. Орулгалыг ажылдап турар бүдүрүлгелер-биле кады ажыл херекти ажыл-агыйжы эвес удуртканындан хозрасчёттуң принцивин үреп турар бүдүрүлгелер бисте база бар.

Элээн хөй бүдүрүлгелерде болгаш ажыл-агый организацияларында копеек бүрүзүн камнаарын уттуп, орулгаларны болгаш чарыгдалдарны чогуур өйүнде доктаадырынче база балансаларны анализтээринге чогуур кичээнгейни салбастаан. Оларның ажыл-агыйжы эвес чарыгдалдарын күрбанк биле күрбюджет дуглап каар болгаш оларга херек акша хөреңгини бээр деп чамдык райүлетпүр комбинаттарының директорларының кордап турары шын эвес. Чадааның райүлетпүр комбинадының удуртулгазын (директору эш Цевелев) бо дугайында чижек кылдыр көргүзүп болур.

Комбинат машиналар болгаш механизмнер-биле эки хандыртынган. Ында мергежилдиг кадрлар бар, чиг-эт болгаш материалдар четчир. Ол хирезинде-ле комбинат каражалыг ажылдап, планныг онаалганы ассортимент талазы-биле күүсетпейн турар. Ооң чылдагааны чүдел дээрге, комбинаттың удуртулгазы бүдүрүлгениң ажылын кошкак анализтеп, бот-үнени чиигедир болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер дээш чогуур демиселди чорутпайн турарында.

Моон хараазы-биле ында комбинатта ажылдың бүдүрүкчүлүү ажыл төлевириниң өзүлдезинден 9 хуу кудулап турары таварылга эвес. Ол чорук бодунуң ээлчээнде чүгле 9 айларның иштинде безин ажыл төлевириниң фондузундан безин 53 муң рубльди ажыр чарыгдаарынга чедирген. Комбинат бүдүрүлгениң кол чепсек херекселдерин багай ажыглап турар. Чижээ, 5 локомобильдерниң ийизи, 3 пилорамаларның бирээзи долу күш-биле ажылдавайн турар.

Ажыл-агыйжы эвес чоруктуң түңнелинде комбинат саң-хөө талазы-биле бергедээшкинге таварышкан. Чээли талазы-биле ол күрбанкыга 267 муң рубль, а ажылчыннарга ийи айның ажыл төлевирин бээр өрелиг. Комбинат кышка белеткел чок ужурашкан. Оттулар чүүлдүң болгаш столяр цехинге хереглээр ыяш материалдарының эргежок чугула курлавырлары белеткетинмээн. Бо ышкаш чижектер Сарыг-Септиң райүлетпүр комбинадында болгаш Кызыл хоорайның чамдык бүдүрүлгелеринде бар.

Хөй адырлыг социалистиг бүдүрүлгени удуртурун сайзырангайжыдары бүдүрүлгелерниң удуртукчуларының, партия болгаш совет органнарның мурнунга харыысалгалыг сорулгаларны салган. Ол сорулгалар СЭКП ТК-ның июль Пленумунуң доктаалында тодаргай айыттынган. Бүдүрүлгелерниң орулгалыг ажылдаарын хандырары, ажыл-агыйжы эвес чоруктар-биле кам-хайыра чок демисежири үндезин сорулга болур ужурлуг.

Ажылчыннарның болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларның чогаадыкчы күштерин партия болгаш чазактың бистиң социалистиг үлетпүрнүң мурнунда салган төөгүлүг сорулгаларын чедиишкинниг боттандырарынче эвилелдээри чугула. Партияның XX съездизинге алдар болдурган социалистиг чарышты улам калбартып, ооң киржикчилериниң патриотчу эгелээшкинниң үлетпүрнүң бүгү адырларын шыңгыы көдүреринче угландырары партия, комсомол, профэвилел организацияларының болгаш бүдүрүлгелерниң удуртукчуларының хүлээлгези болур.

Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущев Бирмадан Индияда катап чеде берген

АСАНСОЛ, декабрь 7. **(СЭТА-ның тускай корр.).** Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущев Бирма Эвилелинге алды хүн иштинде чоруп чорааныныңсоонда декабрь 7-де хүндүс Индияже дедир чедип келгеннер. Рангундан эртен ужуп үнген самолёт Бенгалия мугулдурну, улуг индий хемнериниң джунгли деп шыргай арыглар-биле шыптынган аастарының адырыктарын кежир ушкаш, база Калькуттаны эрткеш, Дамодар хемниң шынаазының төптериниң бирээзи, чаа Индияның индустриалдыг чүрээ—Асансолга аалчыларны чедирип келген.

Кулькуттадан Барыын Бенгалия болгаш Бихар штаттарның девискээрлерин дургаар шөйүлген ол шынаада үк районну үргүлчү-ле хөме үерлеп турган Дамодар хемниң суун чүгеннээр болгаш үнүшке таарымчалыг Барыын Бенгалияның черлерин чурумчудуп суггарарынга ол сугларны ажыглаар сорулгалыг калбак гидроэнергетиктиг болгаш суггарылга бугалар тудуглары Индияның хамаарышпас чорукту чедип алганының соонда калбарып делгерээн. Ооң-биле кады Дамодар хемниң үстүкү агымында Бихар штаттың девискээринде плотина-моондактар тудуу болза, чурттуң шинчилеп каан ажыктыг казымалдары — хөмүр даш, демир болгаш марганец рудазы, бокситтер, өңнүг металлдар, шил-даштар, отка өртенмес пордовурактар болгаш оон-даа өскелер курлавырларының улуг кезии мөөңнешкен, ол районнуң хөгжүп турар үлетпүрүн электри күжү-биле хандырар ужурлуг гидроэлектротөптериниң тудуу-биле холбаштыртынып турар. Ол районда бүгү-ле гидротехниктиг тудугларны Индияның чазааның Барыын Бенгалия болгаш Бихар штаттарның чазактары-биле кады үндүргени, парламентиниң чүүлдүг деп көргени шиитпир ёзугаар 1948 чылда тургускан Дамодар шынаазының күрүне корпорациязы (каттыжыышкыны) боттандырып турар.

Асансолдуң аэродромунга Н. А. Булганинни болгаш Н. С. Хрущевту байырлал-биле уткуп алган. Индий чазактың төлээлери үлетпүр министри Н. Канунго, кол министр Рой баштаан Барыын Бенгалия штаттың өрү албан-дужаалдыг кижилери аңаа четкилеп келгеннер. Аэродромнуң чанынга Дамодар хемниң шынаазының хөй муң ажылчы чоннары чыылгаш совет аалчыларга изиг байырны чедиргеннер. Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущев автомобильдерге олурупкаш, чуртта күрүнениң эң улуг паровоз заводу турар болгаш чоогунда Дамодар шынаазында тудуп-тургузуп турар плотиналарның эң улуу—Баракар хемде Майтхон плотинаны тудуп турар чер болур Читтараджанче аэродромдан шуут чорупканнар.

Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущевтуң Индияда чоруп турары

ДЖАЙПУР, декабрь 8. **(СЭТА-ның тускай корр.).** Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущев олар декабрь 7-ниң хүнүн Дамодар хемниң шынаазынга (Барыын Бенгалия болгаш Бихар штаттар) — ол индустриалдыг крайның улам ыңай хөгжүүрүнге идиг бээр болгаш ооң шөлдерин база чурттакчылыг черлерин үерлээшкиннерден камгалаар сорулгалыг энергетиктиг болгаш буга-суггарылга тудугларының каттышкан төлевилелин күрүнеден боттандырып турар, чаа Индияның индустриалдыг хөгжүлдезиниң кол районунга эрттиргеннер.

Совет удуртукчулар болгаш оларны үдеп чоруур кижилер Асансолдуң аэродромундан Читтаранджанның паровоз тудар заводунче автомашиналар-биле чоруп турда, Дамодар шынаазының улуг эвес хоорайларының болгаш суурларының бүгү чону оларны уткаан. Аңаа Н. А. Булганинни болгаш Н. С. Хрущевту онза чылыг болгаш чүректиң ханызындан өөрүшкүлүг уткаан. Дамодар шынаазының оруктарга чыылган чурттакчылары: — Бистиң акы-дуңмаларывыс—орустар делгерезин! Индий-совет улустарның найыралы делгерезин! — деп кыйгы салып, байыр чедирип турганнар.

Бүгү-ле черлерде эжиктерни шимеп тургускулаан, туктарны аскылаан турган. Асансолдан заводче чораан чазаглыг орук заводтарның, шахталарның ажылчын суурларның, бедик вольтулуг радио дамчыдылгаларының чаны-биле эрткен. Ногаан оргулаштың кырында күчүлүг улуг бөлүк ыяштарның ындында заводтарның ыштальп турар хоолайлары улам-на чаа-чаазы-биле көзүлгүлеп тургулаан.

Читтаранджанда паровоз тудар күрүне заводу баштайгы паровозту 1955 чылдың ноябрь 1-де кылып үндүрген. Заводка Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущевтуң барып чораан хүнүнде завод бодунуң 300-кү паровозун бүдүрүп үндүрген. Бурун чаа үеги паровозту бүдүрүп үндүреринге белеткел үезин ол дооскан: бүдүрүлгениң темпизи өзүп турар болгаш ам чыл иштинде 140 паровозтарны бүдүрүп үндүрүп турар. Заводтуң төлевилелде көрдүнген эң улуг хемчээлдиг күчү-шыдалы ам-даа чедип алдынмаан. Завод болза күчү-шыдалы бүдүн чартык муң аът күштүг шуптузу-ла бараан сөөртүр паровозтарны бүдүрүп турар. Амгы үеде Индияның күрүне демир оруктары оларны онза хереглеп турар.

Эштер Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущев заводту көрүп турган үеде оларны Барыын Бенгалия штаттың кол министри Б. Ч. Рой үдеп чораан. Тайылбырлаашкынны бүдүрүлгениң директору Карнайл Сигх кылган. Заводтуң изиг салбырларын (демир ээлдирер болгаш дарганнаар, котел кылыр, дугуй кылыр салбырларны, кол эптелге салбырын болгаш ооң эжиниң чанында заводтуң кылып үндүргени 300-кү паровозту көргүскен.

Заводтан чоруптар мурнунда Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущев дирекцияның бажыңынга баргаш, бодунуң адын заводтуң болгаш ооң чоогунда тургулаар үлегерлиг ажылчын суурларның аттары кылдыр адатырган индий патриот болгаш чурттуң хамаарышпас чоруу дээш демисэлчи Д. Читтаранджанның (1870—1925 чч.) тураскаалынга чечектерни салганнар. Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущевка ажылчыннар болгаш албан хаакчылар изиг байырын чедирип турганнар.

Завод көөр аян-чоруун уламчылавышаан, совет аалчылар болза, Дамодарның шынаазында эң улуг гидроэнергетиктиг тудуг — Майтхон плотинага, Дамодарның адыры — Баракар хемде тудугга чораннар. Аңаа Барыын Бенгалия болгаш Бихар штаттарның аразында кызыгаарга тудугнуң улуг чуруу: довурактан кылган плотина, суг кудар 162 фут бедик бетон чүүл, келир үеги чер адааның 60 муң киловатт күштүг электростанциязының тудуг шөлү болгаш Баракар хемниң суун аксып киирген чер адааның каналының үнер эжии аалчыларның карактарының мурнунга көзүлгүлеп келген.

Майтхон плотина — «Дамодар шынаазының корпорациязының» тудуп тургузуп турары дөрт плотиналарның иштинден эң-не улуу болур; ол плотиналарның ийизи — Конар болгаш Тиланның тудуглары шагда-ла доозулган. Үерлээшкиннерни баш удур чайладырынга болгаш Дамодар шынаазын электрификастаарынга ол тудуглар шиитпирлиг ужур-дузалыг болур.

Банакар хемниң оң талакы эриинде Майтхон плотинаның тудуг шөлүнүң төвүнге Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущевту Бихар штаттың губернатору Р. Р. Дивакар болгаш «Дамодар шынаазының Корпорациязының» төлээлекчизи П. С. Рау олар чүс-чүс тудуг ажылчыннары олуржуп турда уткуп алганнар. Аалчыларны олар Майтхон суурга чедир үдээннер, аңаа Бихарның губернатору оларга алдар кылдыр хүлээп алыышкынны кылган. Майтхон плотинаның тудуунда ажылдап турар тускай эртемниглерни болгаш корпорацияның дүжүметтерин совет аалчыларга келдирген турган.

Эштер Хрущев биле Булганин Бихарның губернаторунга үдедип алгаш заводтарга аян-чоруун уламчылап, Индияның хамаарышпас чоруун чедип алганының соонда кылымал удобрениелерниң улуг заводун тургускан чер болур Дамодар шынаазының чаа үлетпүр төптериниң бирээзи — Синдриже чорупканнар. Орук болза, Бихар штаттың хөмүр даш казар районун таварты, хөй санныг шахталарның болгаш заводтарның чаны-биле эртер турган. Индий шахтерларның суурлары Дханбад, Джхаря болгаш өске-даа черлер өң-баазын чырыктар-биле каастатынып шиметингилээн. Бүгү чон оруктар дургаар аалчыларны манап, оларга изиг байырын чедирип турган. Бүгү-ле черлерде өң-баазын чырыктар-биле каастап шимээн эжиктерни тургускулаан. Бүгү-ле районга аңаа эвес байырлалдыг хайнышкын болдаан турган.

Синдриге Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущевту кылымал удобрениелерниң күрүне заводунуң кол директору дээрги Ниликантан уткуп алган.

Аалчылар дүнени Синдриге эрттирген. Декабрь 8-тиң эртенинде олар болза, чылда 350 муң тонна азоттуг чемижидилгелер бүдүрүп үндүрүп турар, 1951 чылда ажылдап эгелээн эң чаа бүдүрүлгени — кылымал удобрениелер заводун чүгүртү көрүп доосканнар. Ол заводту тургускан чорук кылымал удобрениелер талазы-биле Индияның даштыкыдан хамааржылгазын элээн чергези-биле хостаадырган.

Заводту көргениниң соонда Н. С. Хрущев, Н. А. Булганин болгаш оларны үдеп чоруур кижилер келген оруу-биле Асансолче чорупкаш, оортан Соңгу-Барыын Индияның Раджастан штадының найыслалы — Джайпурже ужуп чорупканнар.

Н. С. Хрущевтуң болгаш Н. А. Булганинниң Джайпурда чеде бергени

ДЖАЙПУР, декабрь 8. **(СЭТА-ның тускай корр.).** Улуг моголдарның империязының кудулап турар үезинде XVII вектиң эгезинде туттунган, бодунуң бир янзы хевир байдалының талазы-биле эң тергиин чараш, бүдүн чартык миллион чоннуг бо эрте-бурунгу Джайпур хоорайга Н. А. Булганинниң болгаш Н. С. Хрущевтуң келгенин байырлал кылдыр уткаан.

Эртенден эгелээш аэродромга болгаш хоорайже чоруткан чазаглыг орукка Раджастанның чону омак-сергек чыылган турган. Эр улус янзы-бүрү өң тюрбаннарлыг (бөрттерлиг), херээженнер — бүгү дүрт-сынын шыпкан шалилерлиг. Аалчыларның келириниң шагы чоокшулап орда аэродромче уткааннарның агыышкыны улам-на күштүг болуп турган. Хүндүскүнүң үш шакта 200 муңдан эвээш эвес кижилер чыылган. Аэродром болгаш хоорайже орукту туктар, тукчугаштар, өң-баазын пөстер, лозунгулар-биле шимээн.

Аалчыларны уткуп келгеннер болза, Раджастанның раджпрамукхи — (чагырыкчызы) Джайпурнуң махараджазы, штаттың кол министри Мохан Лал Сукхадия, штаттың чазак кежигүннери, хоорайның сураглыг хамаатылары. Аэродромга хүндүлел таңнылын чыскааган болгаш Совет Эвилелиниң болгаш Индияның гимнилерин күүсеткен. Джайпурнуң чону аэродромга болгаш Раджпрамукхның турар черинге чедир оларның бар чыткан бүгү оруктарга көдүрлүүшкүн-биле совет аалчыларны байырлап турган.

Аалчылар хоорайга чедип келгеш штаттың кол министриниң чалааны ёзугаар аът чарыжынга олурушкан, аңаа Раджастанның раджпрамукху олурушкан. Н. А. Булганин болгаш Н. С. Хрущев бо чаңчыл болган чараш чарыштың тиилекчилеринге шаңналдар тывыскан.

Ооң соонда совет аалчылар автомашиналарга олуруп алгаш, аалчыларның келирин таварыштыр каастап каан хоорайга барган, ооң бүгү чону кудумчуларда үнүп келгеш байыр чедирип турган.

Джайпурнуң хоочун төп кезии чаңгыс аай стильдиг эрте-бурунгу Индияның хоорай тудуушкунунуң үлегери болур. Онзагай планнатынган болгаш ханалар-биле долгандыр кажаалатынган хоорайның ол кезииниң хамык бажыңнары чаңгыс аай архитектуралыг, өкпең өңнүг кылдыр будутунган болгаш ак угулза-биле каастал кылган. Хоочун найыслалды долгандыр ногаан үнүштер-биле бүргелген Джайпурнуң амгы кварталдары чатыла берген.

Джайпур—уран-шевер индий улустуң кайгамчыктыг ус-тывыжының хоорайы. Джайпурнуң ус-тывысчыларының хөй санныг лавкалары бөгүн дуглалган, садыг кудумчулары ээнзирээн. Аалчыларның келгенинге таварыштыр хоорайга байырлалды чарлаан. Чон шуптузу кол-кол кудумчуларга чыглып, эштер Н. А. Булганинга болгаш Н. С. Хрущевка байыр чедирип турганнар.

Ремпива паркка Джайпурнуң хамаатылары совет аалчыларга алдар болдуруп чыылдырган митингиге чыылган. Парктың улуг шөлүнге Джайпурнуң болгаш Раджастанның өске-даа хоорайларының 300 муңдан эвээш эвес хамаатылары чыылган. Өң-баазын чырыткылар, чечектер-биле каастаан индириниң кырындан штаттың кол министри М. Л. Сукхадия аалчыларга байыр чедирген.

— Раджастанның улузунуң өмүнээзинден, — бистиң төөгүлүг хоорайывыс Джайпурга силерниң чедип келгениңерни таварты чалбыыштыг байырны силерге чедирерин меңээ чөпшээреп көрүңер деп ол чугаалаан. Силерниң чедип келириңерни Раджастанга дыка-ла манап турдувус, улуг хандыкшыл болгаш өөрүшкүлел-биле силерни уткуп ап тур бис. Бөгүн силер бистиң аравыста туруп турарыңарга аас-кежиктиг болуп тур бис. Силерниң чедип келгениңер үр эвес болур болза-даа, Индияның бөдүүн кижизиниң чүрээ силерге болгаш Совет Эвилелиниң улуг улузунга ханы ынакшыл-биле сиңникен деп чүвени билип тур боор силер.

Акы-дуңма улуг нацияның хүндүлүг төлээлекчилери болгаш баштыңчылары силерге байыр чедирип тур мен деп кол министр уламчылаан. Кижи төрелгетенни чечектелиишкинниң оруунче аппар чыдар өңнүктерге болгаш эштерге байыр чедирер болганынга бистиң улузувус чоргаарланып турар. Делегейниң ийиги дайынының үезинде дайзынның күштеринге удур силерниң коргуш чок улустарыңарның маадырлыг демиселин бистиң чаңгыс чурттугларывыс хемчээл чок сеткил каттыжыышкын болгаш магадал-биле уткаан, дарлатырган чуртка ол үеде чүгле чаржынчыг көрүкчүлер болуп турган бис.

Кол министриниң оон ыңай чугаалааны: — Индияга силерниң келгениңер бистер Совет Эвилели-биле эки таныжып алыр, ону эки билир арганы бисте берген. Бүгү делегейге тайбыңны камгалаарынче совет улустуң чүткүлдүг оралдажыышкынынга Индия бүрүнү-биле каттыжып турар. Бистиң төрээн чуртувустуң адазы — Махатма Гандиниң чагааны тайбыңның улуг эрги чаңчылдары Индияда бар. Бистиң премьер-министривис бодунуң оруу-биле чорбушаан, улуг баштыңчының изи-биле чоруп олурар. Бөгүн делегейде бар болуп турар эки сагыш-сеткилдиң улуг курлавырлары турда, Индия болгаш Совет Эвилели хол-холундан тутчуп алгаш кижи төрелгетенниң амыдыралының бүгү үнелиг чүүлдерин болгаш эчис сорулгазын чедиишкинниг камгалаар апаар... Индияга силерниң чорааныңарның дугайында эң-не чырык болгаш үнелиг сактыышкын кезээ мөңгеде биске артып калыр дээрзин бистиң талавыстан ажыт-чажыт чогу-биле илередир дээн мен.

Улуг Совет Эвилелиниң акы-дуңма улузунга чүректиң ханызындан бистиң байырывысты, тайбыңны болгаш чечектелиишкинни күзээнивисти силерни болгаш силерниң эштериңерни дамчыштыр чедиреримни база катап меңээ чөпшээреп көрүңер.

Н. А. Булганин митингиге харыы сөс чугаалаан.

Н. А. Булганинның чугаазы

Дээрги кол министр! Дээрги дарга! Эргим өңнүктер!

Бодумдан, эш Никита Сергеевич Хрущевтуң, бистиң-биле кады келген өңнүктерниң, хөй миллион совет улустуң өмүнээзинден силерге найыралдыг байыр чедиреримни меңээ чөпшээреп көрүңер. **(Адыш часкаашкыны).**

Силерниң изиг байырыңар болгаш акы-дуңма хүндүткелиңерниң дугайында силерге чүректиң ханызындан өөрүп четирдим эргим өңнүктер. **(Адыш часкаашкыны).**

Джайпур алдарлыг эрткен төөгүлүг үелиг хоорай, индий архитектураның кайгамчыктыг тураскаалдарының хоорайы болуру билдингир.

Джайпурнуң чону Раджастанның бүгү улузу-биле бодунуң хамаарышпас чоруун үр үеде маадырлыы-биле камгалаан болгаш хамаарышпас чорук дээш Индияның демиселиниң төөгүзүнге кайгамчыктыг хөй чүүлдерни киирген деп чүвени билир бис. **(Адыш часкаашкыны).** Раджастанның улузу кадыг-дошкун агаар-бойдус-биле канчаалдыр маадырлыг демиселди чорудуп турары билдингир, штаттың каңдаашкынныг районун чечектелип турар ховулар болгаш садтар, улустуң чаагай амыдыралының дөстелгелери болдурарын аңаа күзеп тур бис. **(Үргүлчүлээшкинниг адыш часкаашкыны).**

Индияга келген үевистиң иштинде силерниң улуг чуртуңарның хөй-хөй хоорайларынга болгаш районнарынга чораан бис. Дыка хөйнү көрүп, билип алдывыс. Чер бүрүзүнге биске найыралдыы-биле байыр чедирип, совет улуска изиг ынакшылды илередип турган Индияның улузу-биле таныжкан бис. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Силерниң акы-дуңма чылыг уткуп алыышкыныңар бистиң сеткил-сагыжывысты дыка хайындырган. Мону кажан-даа утпас бис. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Индий болгаш совет улустарның найыралы — төөгүлүг улуг чаалап алыышкын. Ол найырал болза, дайынга удур тайбыңга ынакшылдыг улустарның демиселинге, тайбың болгаш айыыл чок чорук дээш демиселге тывылган. Тайбыңның күштерин улам ыңай быжыдарынга бистиң улустарывыстың найыралы улуг ужур-дузалыг болуп турар. **(Адыш часкаашкыны).**

Бистиң чурттарывыстың аразында харылзаалар сураглыг беш принциптерге «Панча Шилге» тургустунуп турар. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).** Совет Эвилели бо принциптерни шыңгыы барымдаалап турар. **(Адыш часкаашкыны).** Индия биле Совет Эвилелиниң найырал болгаш кады ажылдажылга бистиң улуг чурттарывыстың ажык-дузазынга, тайбыңның ажык-дузазынга өзүп, быжыккан турзун дээш туржуп турар бис. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Эргим өңнүктер, кайгамчыктыг хоорай Джайпурга, силерниң штадыңарга болгаш бүгү индий улуска чедиишкиннерни болгаш чечектелиишкинни күзээримни чөпшээреп көрүңер. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Бистиң чуртувустуң улуг өңнүү — дээди эргелиг болгаш хамаарышпас Индий Республика өзер, быжыгар болзун! **(Диңмиттиг адыш часкаашкыны).**

Индияның болгаш Совет Эвилелиниң улустарының найыралы делгерезин! **(Диңмиттиг адыш часкаашкыннары).**

* * *

Н. А. Булганин бодунуң чугаазын дооспушаан, хинди дылга чугаалааны: «Хинди, руси — бхай, бхай!» (индийлер болгаш орустар — акы-дуңмалышкылар). Бо сөстер диңмиттиг байырлаашкыннарны болгаш адыш часкаашкыннарын үндүрген.

Митингиниң түңнелинде аалчыларга хөй санныг белектерни — Джайпурнуң уран-шеверлериниң — алдын-биле чүве кылыр мастерлерниң, аргыкчыларның, угулзачыларның кылган уран-чүүлдерин, база ол ышкаш раджастан хептерни болгаш баш шарыыр пөстерни тудускан.

Джайпурнуң хамаатыларының митингизиниң үезинде бүгү хоорай байырлалдыы-биле чырытынган турган.

Орайтадыр Раджпрамукх Н. А. Булганинга болгаш Н. С. Хрущевка алдар болдуруп шайлалга тургускан.

Коммунистерниң саналдарын амыдыралга боттандырып турар

Облпотребсоюзтуң автотранспорт контоpазының партия организациязының отчёт-соңгулдалыг хуралы бо чылдың октябрьның төнчүзүнде болуп эрткен. Коммунистер ол хуралга партбюронуң болгаш контора удуртукчуларының ажылында четпестерни шыңгыы шүгүмчүлээннер. Ылаңгыя чолаачылар ортузунда кижизидилге ажылының кошкак тургустунганын, ооң ужурунда күш-ажылдың чурумун үрээр, арагалаар, авария кылыр чоруктуң фактыларын олар илереткеннер.

Отчёттуг хурал партбюронуң составын чаарткан. Партбюронуң секретарынга эдилел килдизиниң начальниги эш Кириловский, бюро кежигүннеринге мурнакчы чолаачылар Баторгин, Подольский, Ковалев болгаш контора начальниги Бардюгов олар соңгутканнар.

Партбюро бодунуң соңгутканының баштайгы хүннеринден эгелээш-ле коммунистерниң шүгүмчүлелдиг саналдарын амыдыралга боттандырар талазы-биле боттуг хемчеглерни ап эгелээн.

Кадрларның марксисчи-ленинчи белеткелиниң айтырыгларынче кичээнгей салдынган. Өөредилге чылының эгезинде СЭКП төөгүзүн өөренир бөлгүм организастатынган турган. Партия хооркомунуң бадылааны пропагандист эш Буланова баштайгы организастыг кичээлди чоруткаш-ла ооң соонда келбейн барган. Кичээлдер үстүп туруп берген. Партбюро пропагандист дугайында айтырыгны СЭКП хооркомунга катап тургускан. Хоорком чаа пропагандисти томуйлаан. Ооң соонда бөлгүмнүң кичээлдери үргүлчү чоруп турар апарган.

Агар политиканың бөлгүмү бодунуң ажылын база-ла экижиткен. Ооң пропагандизи эш Бардюгов башкылаашкынга үргүлчү белеткелдиг кээп, кичээлдерни неделяның понедельник санында чорудуп турар. Бөлгүм амгы үеде Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 38 чыл оюнуң дугайында эш Л. М. Кагановичиниң илеткелин өөренип турар.

Партбюро агитас-массалыг ажылдарны экижидер талазы-биле ажылды чоруткан. Агитколлективтиң составынга бедик билиглиг чаа-чаа эштерни киирген. Ноябрьның ийиги чартыында партбюро секретары эш Кириловский агитаторларның чөвүлел хуралын чыылдыргаш, аңаа оларның мурнунда турар сорулгаларны таныштырган. Түс-түс агитаторларның харылаар участоктарын тодаргайлап берген. Амгы үеде агитаторлар кварталда болгаш түс-түс цехтерде боттарының дыңнакчыларынга Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 38 чыл оюнуң дугайында эш Л. М. Кагановичиниң илеткелин, эштер Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущевтуң Индияга база Бирма Эвилелинге чорааның дугайында материалдарны таныштырып турарлар.

Партбюро партияның ажык хуралын чыылдырарын, аңаа күш-ажылдың чурумун экижидеринин, автотранспорт контоpазының ажылын экижидериниң дугайында айтырыгны чугаалажырын шиитпирлээн. Ол дугайында илеткелчиге эш Бардюговту бадылаан. Айтырыгны белеткээринге партбюро кежигүннери эштер Баторгин, Подольский, коммунистер Евдокимов, Витошкин олар киришкеннер.

Ноябрьның төнчүзүнде Кызыл—Бай-Тайга аразында ырак районнарга бараан сөөртүр 10 автомашиналар ажылдап турган. Оларның ажылын хынап көөрүбиле «ЗИС-150» машиналыг эш Баторгинни Тээли суурже чоруткан. Эш Баторгин чүъктүг машина-биле бир рейске каш шак негетинерин, оруктуң байдалы кандыг болуп турарын, кывар чүүлдүң ортумак чарыгдалын, Чадаанада чолаачылар хонар черниң байдалын, базаларда кывар, чаар материалдарның курлавырын, бензин кудуп алыр черлерниң ажылының байдалын хынап кээр сорулгалыг барган.

Партбюро кежигүнү эш Подольский гаражтың бодунда ажылды хынап көрген. Эш Евдокимов бүдүрүлгеде коммунистерниң болгаш комсомолчуларның авангардылыг ролюн, оларның ажыл нормаларын канчаар күүседип турарын, эш Витошкин чазанылга мастерскаазының болгаш вулканизация цехиниң ажылын хынап көрген.

Хуралдың болур үезин, чугаалажыр айтырыын баш бурунгаар чарлаан. Партияның ажык хуралынга партия кежигүнү эвестерни база чалаан.

Хуралдың белеткели эки болган. Кол илеткелчиниң болгаш ажылды хынааш, эдеринчи илеткел кылган эштерниң чугаалары хуралдың киржикчилери кичээнгейлиг дыңнааннар. Айтырыгны чугаалажырынга коммунистер идепкейлиг киришкеннер. Шупту 11 кижи санал берген.

Контора удуртукчуларының адрезинге чөптүг шүгүмчүлелдер болгулаан. Четпестерни узуткаар, ажылды экижидер дугайында үнелиг саналдарны хуралдың киржикчилери берген. Технорукттуң—доктаамал ажылдаар чери чок, ынчангаш ону ажылчыннар үр дилээр ужурга таваржып турар —деп, мастерская начальниги эш Михайлов чугаалаан.

Аныяк чолаачыларга дуза көргүзериниң чугулазын контроль-мастер эш Губин онзалап демдеглээн:—Оларга мурнакчы чолаачыларның дуржулгазын дамчыдар төлээде, чолаачыларның чөвүлел хуралдарын чыылдырып турары чугула—деп, ол чугаалаан.

Коллективтиң бүгү ажылдакчыларының ортузунга масса-политиктиг ажылды улам күштелдирериниң чугулазын эш Песчанский онзалап чугаалаан. Коммунистерниң ол хуралга берген саналдарын моон соңгаар боттандырар хемчеглерни база-ла чорударын контораның удуртукчулары хүлээнген.

Коммунистерниң саналын ёзугаар ажылчын коллективтиң нийти хуралынга ол айтырыгны база-ла чугаалашкан. Ол хуралга шүгүмчүлел болгаш бот-шүгүмчүлел база-ла калбарган. Четпестерни узуткаарының практиктиг сорулгалары чугаалажып көрдүнген.

Ол хуралдарның соонда ажыл улам-на экижип, саналдар амыдыралда боттанып турар. Автомашиналарның рейстен кээп, ээлчеглиг рейсче үнүп турарының хүн-бүрү учёдун шыңгыыраткан. Күш-ажылдың чуруму көскүзү-биле экижээн.

Коллективте хана солуну үргүлчү үнүп турар апарган. Агитлистокту неделя санында бир удаа үндүрүп турар.

Партбюро партия организациязының отчёт-соңгулдалыг хуралынга коммунистерниң шүгүмчүлелдиг саналдарының күүселдезин организаставышаан, четпестерни узуткаарынче коллективтиң бүгү кежигүннерин мобилизастап шыдаарының бүгү-ле аргалары бар.

Н. МИХАЙЛЕНКО.

СЭКП райкомунуң бюрозу школаларның өөредилге-кижизидилгелиг ажылының дугайында

Чоокта СЭКП Тес-Хем райкомунуң бюрозунга школаларда өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың байдалының дугайын чугаалашкан. Бо талазы-биле илеткел кылган районо эргелекчизи эш Копеёл бодунуң илеткелинге чамдык школаларда өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың чедиишкиннерин демдеглээн. Башкылар В. Кулакова (Самагалдай школазында), С. Делгер (Кызыл-Чыраа школазында), В. Эренчин (Үстүү-Шынаа школазында) олар боттарының башкылап турар эртемнеринге багай эвес көргүзүтлерлиг болган.

Ооң-биле кады районнуң школаларында өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың четпестерин партия райкомунуң бюрозу демдеглээн. Районнуң школаларынга бирги улдунда өөредилге шынары нийтизи-биле 63,9 хуу болган. Ылаңгыя Берт-Даг чеди чыл школазынга, Самагалдай ортумак школазынга өөредилге куду деңнелдиг болган. Математиканың, орус дылдың болгаш өске-даа чамдык эртемнерниң башкылаашкыны четпес болуп турар. Чижээ, Берт-Даг школазында 6 «а» класстың (башкызы эш Грубоева) 26 өөреникчилеринден 16 кижи, Самагалдай ортумак школада 5 «б» класстың (башкызы эш Быкова) 24 өөреникчилеринден 16 кижи орус дылга багай демдектер алган.

Политехнизацияны боттандырарынга чамдык школаларда мастерскаялар болгаш өөредилгеге херечлээр өске-даа херекселдер четчелетинип тургустунмаан.

Районнуң школаларынга бирги улдуңнуң куду деңнелдиг болганы школаларда өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың четпес тургустунганын херечилеп турар. Чамдык школаларның директорлары болгаш өөредилге эргелекчилери башкыларның уроктарынга ховар олуржуп, оларның ажылын четпес контрольдап турар.

Өөреникчилерниң сагылга-чурумун экижидер хемчеглерже кичээнгей четпес салдынып турар. Самагалдай болгаш Берт-Даг школаларынга өөреникчилер хөй кичээл шактарын үскен. Чижээ, Берт-Даг школазында 340 уроктар үзүлген. Ол школаларның директорлары эштер О. Биче-оол, М. Саравaa олар өөреникчилерниң сагылга-чурумун быжыглаар талазы-биле четпес ажылдап турарлар.

Школалар директорлары болгаш башкылар хөй-нийти организациялары-биле, ада-иелер-биле харылзааны эки тургуспайн, оларның деткимчезин албайн турар.

Школаларда өөреникчилерниң сагылга-чурумунуң четпезиниң бир кол чылдагааны школаларда комсомол болгаш пионер организацияларының четпес ажылдап турарында.

Школаларда бүгү-ле өөредилге-кижизидилгелиг ажылды экижидери болгаш сагылга-чурумну быжыглаары ында партия организацияларындан улуу-биле хамааржыр. Ындыг турбуже, чамдык партия организациялары хамаарышкан школаларынче чогуур кичээнгей салбайн турар. Аңаа Ленин аттыг колхозта болгаш Самагалдай школазында партия организациялары хамааржыр. Ол организациялар школаларда өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың дугайын партия хуралдарынга безин чугаалашпааны партия райкомунуң бюрозу демдеглээн.

Школаларга өөредилге-кижизидилгелиг ажылды үндезини-биле экижидеринче угланган хемчеглерни СЭКП райкомунуң бюрозу айыткан.

З. САГААЧЫ.
«Шынның» корреспондентизи.

Өөредилге түңнелин партия хуралынга чугаалашкан

Чоокта чаа областың совпартшколазының партия организациязының нийти хуралы школаның өөредилге чылы эгелээнинден бээр баштайгы үш айларда чоруткан ажылының түңнелин чугаалашкан.

Школа өөредилге шынарын эрткен үш айларда чүгле 79 хуу күүсеткенин хурал четпес деп санаан. Бурстарның бүгү группаларындан I курстуң бирги группазы өөредилге шынарын 100 хуу күүсеткен.

Бирги курста эштер Сюрюн-оол, Метке, Даваа, ийиги курста эштер Куулар, Сат, Саваар-оол, Олзей-оол болгаш оон-даа өске багай демдектерлиг өөренип турарлар хөй болуп турар. Оларның өөредилгезиниң шынарын эки өөренип турарларның деңнелинге чедир көдүрер талазы-биле ажылдар кошкак чоруп турарын хурал айыткан.

Дыңнакчыларның арасында бирги курстарда Будрин, Өртен, Мандарай, Дукар, Бархатов, Гавитов, ийиги курстарда Болотов, Смлянцев, Чараш-оол, Чакар болгаш оон-даа өске эштерниң эң эки өөренип турарын хурал демдеглээн.

Школаның партия организациязының нийти хуралы өөредилге шынарын улам экижидер сорулгаларны тодаргай чугаалашкан.

М. ЧҮЛДҮМ.

Районнарда парлалга чагыдылгазы

Чаа чылга уткуштур солуннарның болгаш журналдарның чагылдазын Сүт-Хөл районнуң партия организациязы ажылчы чоннарның ортузунга организастыг чорудуп турар. Чижээ, районга «Шын» солунну тарадыр саны 300 экземпляр турда таратканы 351 экземпляр, «Тувинская правда» солунну чагыдары 100 экземпляр, чагытканы 102, «Тываның аныяктары» солунну тарадыры 250 экземпляр, таратканы 267, «Молодежь Тувы» солунну чагыдары 50 экземпляр, чагытканы 67, «Агитаторнуң блокнодун» тарадыры 180 экземпляр, таратканы 226. Областың солуннарындан аңгыда 235 экземпляр төп солуннарны болгаш 325 экземпляр журналдарны база чагыткан.

Амгы үеде солуннарның болгаш журналдарның чагылдазы үргүлчүлеп турар.

ДАМДЫН.

* * *

Улуг-Хем районда Маленков аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүннери 1956 чылга уткуштур солуннарны болгаш журналдарны идепкейлиг чагып ап турарлар.

Чаа чылга уткуштур колхозчулар «Шын» солунну 92 экземплярны, «Тувинская Правда» солунну 12 экземплярны, «Тываның Аныяктары» солунну 40 экземплярны, районнуң «Кызыл тук» солунун 118 экземплярны чагыдып алганнар. Ам чагылда уламчылап турар.

Т. ХОВАЛЫГ.

* * *

Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг колхозтуң кежигүннериниң ортузунга парлалга чагылдазы чаа чылга уткуштур саадап эгелээн-даа болза, каш-ла хүннерниң иштинде колхозчулар «Шын» солунну 47 экземплярны, «Тувинская правданы» 3 экземплярны, «Тываның Аныяктарын» 49 экземплярны чагып алганнар.

Амгы үеде парлалга чагылдазы ол колхозта массалыы-биле чоруп турар.

М.ЧИМБИИ.

Эртем шинчилелдиң солун ажылы

ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының Миклухо-Маклай аттыг этнография институдунуң Саян-Алтай экспедициязының киржикчилери бо чылын Тыва автономнуг областың районнарын кезип, шинчилел ажылын чоруткан. Олар тыва улустуң материалдыг культуразының төөгүзүнүң талазы-биле солун материалдарны: чүс-чүс чуруктарны болгаш фотоларны, улустуң уран-шевер кылыгларының хевирлерин, янзы-бүрү карталарны болгаш өске-даа материалдарны чыылдырган.

Саян-Алтай экспедициязының этнографтары тыва улустуң культуразының төөгүзүн болгаш ооң амыдыралын ханызы-биле шинчилеп өөренген.

Экспедицияның беш чылдар дургузунда ажылдарының түңнелдери Мурнуу Сибирьниң улустарының национал талазы-биле каттыжып быжыгып турарының дугайында кол эртем ажылынга парлатынып үнер. Ол номну ам үндүреринге белеткеп турар.

В. БРАЙКОВСКАЯ.

Культура амыдыралындан допчулалдар

ЭКИ АЖЫЛДЫГ БИБЛИОТЕКА

Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозта библиотекаже колхозчуларның хандыкшылы улгадып турар. Библиотека ам 1800 ажыг номнарлыг болгаш 260 чыгыы доктаамал номчукчуларлыг.

Библиотеканың номчукчуларының арасында колхозчу тудугжулар, малчыннар, хову бригадазының кежигүннери, көдээ интеллигенция, школачылар бар.

Библиотека эргелекчизи эш Сайын номчукчуларга номнарның утказын болгаш ужур-дузазын тайылбырлап берип турар. Чугула ном дептерлерни, ылаңгыя көдээ ажыл-агыйны күчүлүг көдүрер дугайында партияның болгаш чазактың шиитпирлеринге хамаарышкан номнарны болгаш көдээ ажыл-агый мурнакчыларының дуржулгазының дугайында номнарны хову турлагларынга, малчыннарга эш Сайын чедирип, ыткыр номчулгаларны организастап турар.

М. Куулар.

* * *

17 КОМСОМОЛЧУ КУЛЬТАРМЕЙЖИЛЕР

ВЛКСМ-ниң Бай-Тайга райкому болгаш районо чонну бижикке өөредири-биле 17 комсомолчуларны шилээш колхозтарже чоруткан. Оларга бирги семинарны эрттирген. Ол семинарга чонну бижикке өөрединиң практиктиг айтырыгларының талазы-биле лекцияларны, беседаларны культармейжилерге кылган.

Комсомолчу культармейжилер бижик билбес болгаш биче билир 225 кижилерни бижикке өөредир.

М. Кызыл-оол.

* * *

КОЛХОЗКА КОНЦЕРТ

Чоокта чаа Эрзин районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң төвүнге областың культура эргелелиниң концерт бюрозунуң артистериниң концерти болган.

Концерттиң номер бүрүзүн колхозчулар улуу-биле сонуургаан. Артистер Дүгүр-оол болгаш Болдукпан оларның «Ийи кадыр аразында», «Төрээн чуртум эки хүнү» деп ырларны, артист Монгалбиниң национал хөгжүм-биле тыва, моол ырларны күүсеткени дыка солун болган. Ол ышкаш Дииленмаа биле Давыдова «Ээлдек шыңгыраан» деп национал танцыны эки күүсеткеннер.

Ол артистер концерт көргүзери-биле кады колхозчу аныяктарга чаа ырларны база өөредип чорааннар. «Чечек», «Уду оглум», «Чоннуң үнү», «Партия делгерезин!» деп ырларны аныяктарга өөреткилээн. Колхозчу аныяктар ол ырларны улуг сонуургал-биле өөренип, ам чаа чылга концерт белеткеп турарлар.

К. Нурзат.

* * *

КӨДЭЭ СУУРДА РАДИО

Сүт-Хөл районнуң Жданов аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң баштаар чери колхозчуларның үргүлчү өзүп турар культурлуг негелдезин хандырар дугайында сагыш салып турар. Ооң бир херечизи болза, колхозчу суурда радиону ажылдадып эгелээни болур.

Ам колхозчуларның бажыңнарында 15 радио точкаларын киирген, ындыг точкалар ам удавас 50 чедер. Колхозчулар ам сөөлгү медээлерни дыңнап эгелээн.

Х. СЕДЕН.

Идеологтуг ажылдың амыдыралдан хоорук чорууп ажып тиилээр

Үлетпүрнү, хамыктың мурнунда аар индустрияны улам ыңай хөгжүдериниң, ооң техниктиг дешпилгезиниң талазы-биле көдээ ажыл-агыйны күштүг көдүрериниң болгаш чоннуң хереглел бараанnарын бүдүрерин калбартырының талазы-биле дыка улуг хемчеглерни сөөлгү чылдарда бистиң партиявыс ап чорудуп турар. Совет улус партияның удуртулгазы-биле бергелерни ажып эртипшаан, социалистиг экономиканың болгаш культураның хөгжүлдезинде улуг чедиишкиннерни чедип алган.

Ооң-биле чергелештир, СЭКП ТК-ның январь болгаш июль Пленумнарының салган улуг сорулгалары үлетпүрнү, көдээ ажыл-агыйны болгаш культураны улам ыңай хөгжүдериниң талазы-биле чаа-чаа куженнишкиннерни үндүрерин совет улустан негеп турар дээрзин онзалап демдеглээр херек. Төөгүлүг улуг ужур-дузалыг ол сорулгаларны боттандырар төлээде, бистиң бүгү партийжи-политиктиг, идеологтуг ажылывысты коммунистиг тургузуушкунуң практиказы-биле, амгы үениң тодаргай практиктиг сорулгалары-биле сырый холбаштырбышаан, шиитпирлии-биле экижидери негетинип турар.

Революстуг теория болза, практиктиг ажыл-чорудулгага удуртулга болур, ынчаарга практикадан хоорулган теория элүг, а революстуг теория-биле чырытынмаан болгаш хөгжүлдениң перспективаларын көрбейн турар практика согур болур деп марксизм-ленинизм өөредип турар. Бистиң кадрларывыс марксисчи-ленинчи теорияның үндезиннерин шиңгээдип алырын, практиктиг ажыл-чорудулганың айтырыгларын шиитпирлээрде теорияны удуртулга болдуруп билирин социалистиг тургузуушкунуң бүгү адырларын шын удуртурунуң сорулгалары негеп турар.

Ындыг турбуже, идеологтуг ажылдың сорулгаларын шын эвес билир чорук партияның элээн хөй ажылдакчыларында амдаа бар, идеологтуг, масса-политиктиг база пропаганда ажылында улуг четпестер болгаш частырыглар ам-даа чок эвес. Амгы үеде идеологтуг ажылдың кол четпези чүдел дизе, коммунистиг тургузуушкунуң практиказындан хоорук болуп турарында, коммунистиг тургузуушкунуң амыдыралга хынатынган мурнакчы аргаларын четпес нептередип турарында база бистиң бурунгаар шимчээшкинивисти моондактап турар шаптыктыг чүүлдер-биле демиселче бистиң идеологтуг ажылывысты мергежилдиг эвес угландырып турарында болур.

Элээн хөй партийжи ажылдакчылар идеологтуг ажылды эрeнгей байдалга тургузарын үргүлчүлевишаан, а идеологтуг ажылды практиктиг ажыл-херектер-биле холбаштырып турар ажылдакчыларны кызыы, бөдүүн, чаңгыс талалаар эренгей кижилер деп хаая эвес буруудадып турарын ам болуп эртип турар партия конференциялары тодаргай илередип айыткан. «Теория болза, практикаже шилчип, практика-биле сорук кирип, практикага чазалып, практика-биле шылгатынып турар, кажан ылаңгыя Маркстың: «практиктиг шимчээшкинниң кандыг-даа базымы программаларның санындан чугула болур...» дээн сөстери ылап шынныг болу берген үе, ам хамык ужур **практикада** болу берген, төөгүлүг үе келген» деп улуг Ленинниң айтыышкының чамдык ажылдакчыларның уттуп турары тодаргай-дыр.

Теорияның практика-биле харылзаазын чедир үнелевес, идеологтуг ажылды амыдыралдан хоорук чорударын оралдажып турар ындыг ажылдакчылар пропаганданың айтырыынга ламаларның судур номчууру ышкаш байдалче шилчип, коммунизмниң дугайында кандыг бир оранчок ырак сорулга кылдыр чугаалап, бистиң пропагандавысты болгаш агитациявысты үениң тодаргай сорулгалары-биле, продукцияны бүдүрерин улгаттырар талазы-биле бүдүрүлге бүрүзүнүң, колхозтуң, бригаданың, ферманың сорулгалары-биле холбаштырбайн турарлар.

Партия организацияларының чорудуп турары идеологтуг ажыл болза, кижилерни коммунистиг ёзуга кижизитпишаан, бистиң чуртувустуң коммунизмче шимчээшкинин дүргедедир кылдыр тургустунган турар ужурлуг. А ол дээрге, идеологтуг ажылды амыдыралдан хоорулчак кылдыр чорудуп болбазы, ону марксизм-ленинизмниң чогаалдарын чүгле өөреникринче болгаш марксисчи-ленинчи теорияны бистиң чурттуң ажылчы чоннарынга аңаа-ла тайылбырлаарынче угланган кылдыр чаңгыс талалап болбазы ол болур. Социалистиг нийтилел бисте колдуунда тургустунган болгаш коммунизмче чоорту шилчириниң улуг сорулгалары салдынган, амгы үеде кол сорулга болза, марксизм-ленинизмниң теориязын чүгле тайылбырлаары эвес, харын материалдыг болгаш культурлуг чаагай чүүлдерниң элбекшилин, совет кижилерниң медерелдиг чоруунуң өзүлдезин чедип албышаан, марксизм-ленинизмниң теориязын практика талазы-биле амыдырал кырынга боттандырары болур.

Марксизм-ленинизмни болгаш социалистиг нийтилелдиң хөгжүлдезиниң теориязын өөренири бистиң практиктиг ажыл-чорудулгавысты сайзырангайжыдарынга дузалап, бистиң экономикавыстың бүрүн чечектелиишкинин болгаш бистиң чуртувустуң бүгү делегей талазы-биле турушкун улам ыңай быжыглаарын хандырар ужурлуг. Ол дээрге, амгы үеде бистиң бүгү идеологтуг ажылывыста кол чүүл болуп турар.

Теорияның болгаш коммунистиг тургузуушкунуң практиказының аразында хоралыг адырлыышкынны партия организацияларының бүгү ажыл-чорудулгазындан шиитпирлии-биле чайладыры эргежок чугула.

Тамбов областың элээн хөй партия организацияларында партийжи пропаганда ажылчы чоннарның амыдыралындан, бүдүрүлгелерниң, колхозтарның, районнарның практиктиг сорулгаларындан хоорук болуп турарын «Правданың» бөгүнгү номеринде дыңнадып турар. Ынчалзажок, ол дээрге, чаңгыс эвес факт. Бистиң пропагандистеривис болгаш агитаторларывыс, бистиң дыка хөй солуннарывыс база журналдарывыс пропаганда ажылын болганчок-ла кыры-биле, тодаргай эвес, ажыл-агыйның кайы бир адырларында, бүдүрүлгеде азы колхозта байдалдың тодаргай боттуг анализи чокка чорудуп, четпестерниң, бюрократизмниң болгаш шимченгир эвес чоруктуң болуушкуннарының шүгүмчүлелин кошкак калбартып, бисте бар бергелерни ажып эртери дээш демиселге ёзулуг активчи чорууп көргүспейн турарлар. Аастың база парлалганың пропагандазында болгаш агитациязында бо четпес чорукту шиитпирлии-биле узуткаар херек. В. И. Ленинниң чугаалааны: «Политиктиг шуугаазынны эвээжедир болгаш бөдүүн-даа болза, дириг, амыдыралдан алдынган, коммунистиг тургузуушкуннуң амыдыралга хынатынган фактыларынче кичээнгейни улгаттырар херек» деп сөстерин кезээде сактып чоруур ужурлуг бис.

Партия организациялары болза, ажылчы чоннарның хереглелдерин кичээнгейлиг өөренип, оларны сонуургадып болгаш хандыкшыдып турар айтырыгларны дыңнангыр ёзу-биле билип алгаш, оларны барымдаалаар, аңаа дүүштүр агитацияны болгаш пропаганданы организастаар ужурлуг. Бистиң пропагандавыс болгаш агитациявыс эң-не тодаргай боттуг база өткүт сиңниичел болур ужурлуг. Пропаганда болгаш агитация болза, чүгле чедиишкиннерни көргүзер эвес, харын четпестерни, бистиң өзүлдевистиң берге чүүлдерин илередир, оларның чылдагааннарын база түр характерин тайылбырлаар, бергелерни дүрген ажып эртериниң оруктарын айтыр болгаш бар четпестерни узуткаарынче совет кижилерниң күженнишкиннерин угландырар хүлээлгелиг. Бистиң пропагандавыстың күжү ооң шынчызында, тодаргайында, билдингиринде болгаш организакчы салдарлыында болур.

Коммунистиг партияның идеологтуг ажылы болза, бодунуң революстуг дайынчы ёзузу-биле, удурланышкак буржуаз идеологияның бүгү хевирлеринге удур шиитпирлиг демисели-биле кезээде онзагай ылгалып келген. Буржуаз идеологияга болгаш буржуаз мировоззрениеге, кижилерниң медерелинде капитализмниң артыышкыннарынга удур демисел эң-не салдарлыг, дээштиг болгаш тодаргай характерлиг болур ужурлуг.

Идеологтуг ажыл болза, күш-ажылды болгаш нийтиниң социалистиг өнчүзүн коммунистиг ёзу-биле көөр кылдыр совет кижилерни хүн-бүрүде кижизидер, совет патриотзмни болгаш бистиң чурттуң улустарының найыралын улам-на сайзырадыр, нийтилелдиң бүдүрүкчү күштерин улам ыңай хөгжүдеринче ажылчы чоннарны мобилизастаар хүлээлгелиг. Бистиң идеологтуг ажылывыс материалдыг чаагай чүүлдерни улгаттырар дээш, бистиң чуртувуска элбекшилди тургузары дээш, культураның болгаш эртемниң хөгжүлдези дээш демиселче угланган турар ужурлуг дээрзин коммунист бүрүзү, ылаңгыя удуртукчу бүрүзү кажан-даа утпас ужурлуг.

Социалистиг тургузугнуң капиталистиг тургузугну ажып тиилээри кедизинде барып күш-ажылдың эң-не бедик бүдүрүкчүлүүнүң түңнелинде хандыртынган туруп болур, а ол чүл дээрге, кандыг-даа бедик сайзырангай капиталистиг чуртка деңнээрге, материалдыг үнелиг чүүлдерниң хөй саннын бүдүрери болгаш ажылчы чоннарның хандырылгазының эң-не бедик деңнели болур—деп В. И. Ленинниң айтыышкынын совет кижилер тодаргай билир болгаш быжыы-биле сактып чоруур ужурлуг. Бистиң техникавысты болбаазыратканының, улус ажыл-агыйының бүгү участоктарын шын организастааныны болгаш партия организацияларының талазындан бүдүрүлгелерниң, колхозтарның, МТС-терниң болгаш совхозтарның тодаргай ажыл-агыйларынга удуртулганы күштелдиргениниң түңнелинде улуг Ленинниң айытканы ол сорулганы боттандырарын чедип ап шыдаар бис.

Партияның, ажыл-агыйның болгаш совет кадрларның экономиктиг өөредилгези, марксисчи-ленинчи политиктиг экономияның база үлетпүрнүң болгаш көдээ ажыл-агыйның экономиказының билиглерин оларның шиңгээдип алыры амгы үе-чадада онза чугула ужур-дузалыг болур. Ол чокка үре-түңнелдиг чедиишкинниг удуртуру ылаңгыя амгы үеде болдунмас.

Ындыг турбуже, партия, совет болгаш ажыл-агый кадрларының экономиктиг өөредилгезин чедир үнелевейн турар чорук хаая эвес. Партия организацияларының чугула хүлээлгези — марксисчи-ленинчи политиктиг экономияның, тодаргай экономияның айтырыгларының пропагандазын, үлетпүрнүң база көдээ ажыл-агыйның айтырыгларының талазы-биле партияның болгаш чазактың шиитпирлерин пропагандалаарын шиитпирлии-биле экижидери болур.

Кижилерни, оларның культурлуг деңнелиниң болгаш медерелдиниң аайы-биле түс-түс барымдаалап көөр чорук массаларның политиктиг кижизидилгезинде чамдыкта чок болуп турары идеологтуг ажылдың улуг четпези болур. Боттарының хүлээнген ажыл-херээнге ак-сеткилдиг, кызымаккай ажылдап турар мурнакчы кижилер бисте дыка хөй. Ооң-биле чергелештир, чыдып калган эрги үзел-бодалдарны бодунда эдилеп чоруур, күш-ажылга ынак эвес, чалгаа болгаш ак-сеткилдиг эвес кижилер база бар. Эргиниң бужар бак артыышкыннарының ёзулуг нептередикчилерин сойгалап илеретпишаан, кижилерниң медерелинде капитализмниң артыышкыннары-биле демиселди шиитпирлиг чорудар херек.

Идеологтуг ажылды удуртуру — партия организацияларының бирги чергеде сорулгазы болур. Амгы үеде болуп эртип турар партия конференциялары идеологтуг ажылдың чугула айтырыгларын бүгү тала-биле чугаалажып көргеш, ону үндезини-биле экижидериниң дугайында тодаргай хемчеглерни айтыры эргежок чугула. Партия комитеттери болза, идеологияның айтырыгларын хүн-бүрүде тодаргай удуртур, идеологтуг фронтунуң бүгү ажылдакчыларынга болгаш идеологтуг айтырыгларны харылаар хүлээлгелиг партийжи аппараттың ажылдакчыларынга бедик негелдени салыр ужурлуг. Пропаганданы болгаш агитацияны удуртурда бистиң парлалгавысты долу хемчээлдиг ажыглаар херек.

Бистиң чуртувуска коммунизмни тургузары дээш моон соңгааргы демиселдиң программазы-биле совет улусту чепсеглээр бодунуң XX съездизинге Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы уткуштур чоруп олурар. Ол алдарлыг болуушкунну бүдүрүлгениң чаа-чаа чедиишкиннери-биле уткуур дээш съездиге алдар болдурган социалистиг чарышты совет кижилер улуг көдүрлүүшкүн-биле калбартып турарлар. Бистиң партиявыстың съездизинге уткуштур белеткелдиң үезинде ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң бүгү адырларынга чаа-чаа чедиишкиннерни, бүгү партия организацияларының идейлиг амыдыралының чаа көдүрлүүшкүнүн чедип алыры партия комитеттеринден негетинип турар.

(«Правданың» мурнуку чүүлү).

Чурттталга тудугларынче хүн-бүрүнүң кичээнгейнин салыр

Декабрь 8-те СЭКП Кызыл хооркомунуң бюрозу болган. Аңаа хоорайда чуртталга тудугларының чорup турарының дугайында Кызыл хооркүүскомунуң даргазы эш Кошкаровтуң илеткелин дыңнаан. Тыва областың ажылчы чоннарының материалдыг чаагай байдалын улам экижидер болгаш культурлуг деңнелин бедидер дугайында Коммунистиг партия болгаш совет чазак хүн-бүрү доктаамал сагыш салып келген.

Областың төвү Кызыл хоорайны сайзырадыр болгаш ооң чурттакчыларынга эптиг чуртталга бажыңнарын тудуп бээр дугайында партия болгаш чазак чыл бүрүде хөй түңнүг акша хөреңгини берип турар. Чүгле бо чылын безин чуртталга бажыңнарының тудуушкунунга 5 миллион 384 муң рубльди берген. Ол акшаландырыышкынны хоорайның чамдык албан организация черлери чөп ажыглап, боттарының ажылдакчыларын чаагайжыды туттунган чуртталга бажыңнары-биле хандырарын чедип алган. Туүйбу заводу, кɵдээ ажыл-агыйның область эргелели, ыяш заводу чуртталга тудугларының планын багай эвес күүседип, объектилерни ажыглалга өй-шаанда дужаап турар.

Ынчалза-даа бо чугула ажылда улуг четпестерниң бар болуп турарын, хөй-хөй айтырыгларның чедир шиитпирлетинмээнин хооркомнуң бюрозу четпес деп демдеглээн. Чуртталга тудугларының темпизи дендии оожум. Чуртталга тудугларының планы чүгле 58 хуу күүсетинген ийикпе, азы он айлар дургузунда бо сорулгага көрдүнген акшаландырыышкынның чүгле 3 миллион 212 муңун ажыглаан.

Хоорайның хөй-хөй албан организация черлери чуртталга тудугларының планын үзүп, аңаа көрдүнген акша хөреңгини чөп ажыглавайн турар. Облпотребсоюз (баштаар чериниң даргазы эш Агапов), Кызылдың автотранспорт конторазы (начальниги эш Набоков), мельводстрой (начальниги эш Суковатин) чуртталга тудугларының планын үскен.

Чуртталга тудугларының талазы-биле «Тыва тудуг» трестизи бо чылын улуг ажылдарны чорудар ужурлуг турган. Ынчалза-даа ол харыысалгалыг сорулганы үре-түңнелдиг боттандырар талазы-биле трестиниң удуртулгазы дендии шүшпең ажылдаан. Ооң түңнелинде чуртталганың элээн хөй чаа бажыңнарын ажыглалга дужаарының доктаатынган графигин тудуг трестизи үреп, тудугларны доозарының хуусаазын чыл чылы-биле узамдыктырып келген.

Күш-ажылдың организастаашкыны дыка кошкак. Ылаңгыя септелге заводунуң объектилеринде күш-ажылдың организастаашкыны онза сандаргай. Ында 8 квартиралыг чуртталга бажыңының тудуушкунунда чүгле 3 кижи ажылдап турар. Ынчаарга олар безин ажыл биле четче хандыртынмайн турарындан хүнде чүгле 8—8 рубльди үзе-тура ажылдап ап турар. Мындыг янзы байдал бир талазында, тудугнуң темпизин оожумнадып, ийи талазында, ажылчыннарның материалдыг сонуурганын кудуладып турар.

Кызылдың бус күжү-биле ажылдаар электростанциязының ажылчыннарының чурттаар чуртталга бажыңнарының тудуушкунунда байдал база моон дээредевес. Чуртталга тудугларын кылып турар албан организация черлериниң чаңгыс аай төлевилелди үреп, бажыңнарны боттарының туразы-биле кайы хамаан чок кылыр фактылары илерээн. Төлевилээшкинни барымдаалавас чорук тудугларның шынарын кудуладып, ооң бот-үнезин аартадып турар.

Тудуг кылып турар албан организация черлери, ооң иштинде «Тыва тудуг» трестизи чуртталганың албан черлериниң болгаш үлетпүр бүдүрүлге черлериниң бажыңнарын чүгле чиик өртектиг, быжыг болгаш отка өрттенмес даштан кылыр дугайында чазактың доктаалын каржызы-биле үреп, ыяш бажыңнарны массалыы-биле тудуп турар фактыларны хооркомнуң бюрозу буруу шаап көрген. Облпотребсоюзтан өске черлер бо шын эвес практиканы ажыглап турар.

Областың төлевилел организацияларының ажылында улуг четпестерниң бары илерээн, чүл дээрге облтөлевилелдиң кылган төлевилелдери чуртталга бажыңнарын тударының амгы негелделери-биле дүүшпейн, төлевилелдерни чогаадырда чүгле ооң авторларының туралааны-биле чурттакчыларга каражалыг кылдыр чогаадып турар.

— Тудуг трестизиниң кылып турар чуртталга бажыңнарының шынарының кудузунуң бир чылдагааны облтөлевилелдиң төлевилелди чурттакчыларга болгаш тудугну кылырынга таарымчалыг кылдыр бодамчалыг кылбайн турарында. Чамдык бажыңнарның иштики чадалары хөлүн эртир кадыр, декпиштери бичии болгаш аразы кончуг кызыы. Бажыңнарның соңгалары биче, а ол хирезинде ооң рамаларының ыяштары улуг. Ол чорук бажың иштинге хүн чырыының кирерин шаптыктап турар—деп, «Тыва тудуг» трестизиниң эргелекчизи эш Филатов шүгүмчүлээн.

Хоорайның коммунал ажыл-агый черлериниң тудугларының оожум чоруп турарын, аңаа берген акшаландырыышкынны чөп ажыглавайн турарын болгаш тудугларның шынарының багайын эш Лощенко чугаалаан.

—Найырал кудумчузунда № 8, 9 чаа бажыңнарны тудуг трестизи таваарлаашкын-биле тудуп турар. Бо бажыңнарны тудуп турарының шынары кулу, штукатуразы дүжүп турар. Бажыңнарның шалаларын ийиги сорттуң өл болгаш будуктуг манзаларындан кылганы-биле хажып, үрелгилээн. Сөөлгү чылдарда чуртталга бажыңнарының (кол нургулайында Найырал кудумчузунуң бажында № 8-тен 67 болгаш хову кудумчузунуң 4, 5 дугаарлыг) печкаларын кылырда туүйбуларны тургузу эвес, а чыттыр салгылаан. Ынчалдыр салдынган печкалар чылыг бербес, хөй оттулар чүүл чарыгдаар болгаш туүйбуга камналга чок болуп турар. Ол база-ла төлевилел кылыр черлерниң буруузу болур—деп ол чугаалаан.

Чуртталга тудугларының чугула айтырынче хоорайның партия, совет, профэвилел организацияларының эвээш кичээнгей салып келгенин хоорай комитединиң бюрозу дыка четпес деп демдеглээн. Тудуглар чорудуп турар коллективтерниң партия, профэвилел организациялары бо чугула ажылдың хажызынга туруп, ону чүгле администрация черинин херээ кылдыр көрүп турган. Чуртталга тудугларының айтырыын шиитпирлээрин партия, совет, профэвилел организацияларының ала-чайгаарлаашкынче киргени бажың айтырыынга негелдени эвээжедир хамаан чок, харын улам улгаттырган болгаш тудугларны узамдыктырган хуусааларда чорударынга идиг болган.

Ындыг партия организацияларынга Кызылдың алдын уургай эргелелиниң (секретары эш Малышев), Кызыл АТК-ның (секретары эш Бруговой), Мельводстройнуң (секретары эш Щучкин) партия организациялары хамааржыр. Ол партия организацияларының чуртталга тудугларының айтырыын сонуургавайн, аңаа киржилге чок болуп турарын бюро болгаш санал бергеннер шын эвес деп көрген. Партия организациязының талазындан чогуур удуртулганың болгаш контрольдуң чогунуң хараазы-биле Кызылдың алдын уургай эргелели 8 квартиралыг ийи бажыңны 3 чыл ажыр туткаш, ам-даа дооспаан болгаш 1956 чылда доозар деп «бодап» турар. Мельводстрой чуртталга тудуунга көрдүнген акшаландырыышкынның чүгле 14 хуузун ажыглаан.

Ады үнген коллективтерниң болгаш тудуг кылып турар өске-даа албан организацияларының месткомнары, а ол ышкаш күрүне албан черлериниң ажылдакчыларының обкому (даргазы эш Козлова), чурт үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниң обкому (даргазы эш Чекмарев) чуртталга тудуунуң темпизин дүргедедир, ындыг янзы арга-биле ажылчыннарның болгаш албан хаакчыларның бажың айтырыынга негелдезин хандырар талазы-биле чугула ажылга шуут киржилге чок болган.

Чуртталга тудугларынга көрдүнген акшаландырыышкынны албан организация черлериниң канчаар ажыглап турарының дугайында күрбанк болгаш промбанк шыңгыы контроль тургуспаан. Акша-хөреңгини чөп ажыглаар болгаш ону оларга өй-шаанда бээр дугайында ады үнген банкылар сагыш салбайн турар. Моон түңнелинде чуртталга тудугларынга көрдүнген акшаны чамдык черлер шын эвес ажыглап, азы ажыглавайн туруп-туруп, чыл төнчүзүнде хандырып каап турар.

СЭКП Кызыл хооркомунуң бюрозу чуртталга тудугларының темпизин дүргедедир талазы-биле тодаргай шиитпирни хүлээп алгаш, илерээн четпестерни шиитпирлиг узуткаарын партия организацияларынга болгаш бүдүрүлгелерниң удуртукчуларынга соңгаарладыр болбас сорулга кылдыр хүлээндирген.

Улуг-Хем районнуң Маленков аттыг колхозунда

МАЛ АЖЫЛЫН САЙЗЫРАДЫР ДЭЭШ

Колхоз малдың баш санын өстүрер, продуктулуун бедидер база уксаазын экижидер хемчеглерни чыл бүрү ап келгениниң түңнелинде, малдың өзүлдези, бүдүш шынары, продуктулуу экижип турар.

Эрткен чылдарда колхоз симменталь уксаалыг 5 бугаларны, алдайның чинге-нарын дүктүг 8 кошкарларын, 20 каракуль кошкарларны, 4 ангор хуналарны, ховунуң 2 ак аскыр хаваннарын болгаш 25 бора тоолайларны садып алган.

Уксаалыг бүдүрүкчүлерниң малдарының төлүнүң шынары эки болуп турар. Колхоз мурнунда хойдан дүктү грамм-биле ап турган болза, бо чылын хөй бүрүзүнден ортумаа-биле 1960 грамм дүктү алган болгаш күрүнеге пландан ажыр 4600 килограмм дүк саткан.

1956 чылдың бүдүрүлге планында симменталь, буденновчу болгаш дон, чинге-нарын дүктүг, ангор уксаалыг 55 баш бүдүрүкчүлерни садып алыры көрдүнген.

КЕЛИР ЧЫЛДЫҢ ДҮЖҮДҮНГЕ

Эш Ангакпанга удуртган ногаа бригадазы бо чылын ногаадан эвээш эвес дүжүттү ажаап алган.

Ногаажылар 1956 чылдың белеткел ажылын чорудуп, картофель үрезинин четчелей уруп алган. Ол ышкаш прикөдек саважыгаштар белеткээринге 12 кубометр өдекти, 24 кубометр кара довуракты белеткээн болгаш 4 парникти аштап арыглап алган.

АНЫЯК АҢЧЫНЫҢ ОЛЧАЗЫ

Аныяк аңчы эш Дузактаар 7 дилгини капкалап өлүргеш белеткел черинге дужааган.

Эш Дузактаар дилги аңнаашкынын үргүлчүлеп турар.

ТУСКАЙ МЕРГЕЖИЛ

Хоочун чазаныкчы эш Бора-Тараа шаандан тура чазаныр ажылга ынак-даа, мергежилдиг-даа чораан. Ооң ол мергежилдиг күш-ажылы-биле кылдынган тудуглар, бажыңның нарын херекселдери Хендерге сумузунда хөй.

Эш Бора-Тарааның оглу Удувас адазының чазанылга ажылын бичезинден сонуургап, ооң кылган чүүлдериниң бүдүш шынарын көрүп, адазының уран-шевер мергежилин шиңгээдип алырын күзеп чораан. Ынчангаш чоңга эргежок чугула янзы-бүрү чүүлдерни кылып, берге чазанылга чүүлдерин адазындан айтырып ап чораан мергежилдиг чазаныкчы болу берген.

Эш Удувас колхозтуң тудуг бригадазында ажылдап, нарын чазанылгалар — стол, шкаф, сандай болгаш өске-даа херекселдерни кылып турар.

Аныяк чазаныкчы колхозтуң мурнакчыларының одуруунда кирип, хүн нормазын үргүлчү ажыр күүседип турар.

Т. ХОВАЛЫГ.

* * *

Планын күүсеткен

Эрзин районнуң хереглекчилер ниитилели ноябрь айда бараан саарылгазының планын ниитизи-биле 104 хуу күүсеткен. Ооң иштинде «Кызыл сылдыс» колхозта магазин (эргелекчизи эш Ёнзак) 168 хуу, Мөрен магазини (эргелекчизи эш Даргат) 128 хуу, Нарын магазини (эргелекчизи эш Сайча) 105,8 хуу күүсеткен.

З. САГААЧЫ.

Кɵдээ Советтиң ажылын улам бедик деңнелче

Чер-чер Советтеринге соңгуулдалар болгандан бээр Барыын-Хемчик районнуң Аянгаты кɵдээ Соведи (даргазы эш Шоюн) организас-массалыг ажылдың деңнелин элээн бедиткен. Ооң удуртулгазында «Комсомол 30 чылы» колхоз бар. Кɵдээ Совет бодунуң удуртулгазын колхоз бүдүрүлгезинче кескүзү-биле чоокшулаткан.

Советтиң сессиялары болгаш күүскомнуң хуралдары ай санында план ёзугаар болуп турар. Аңаа кол сорулгаларны — колхозчу ажыл-агыйның планныг онаалдаларын чедиишкинниг күүседириниң практиктиг айтырыгларын чугаалажып турар апарган. Шиитпирлерниң күүселдези дээш контрольду болгаш организакчы ажылды күштелдирген. Организакчы ажылдарга доктаамал комиссияларның болгаш депутаттарның, колхозчу активтиң киржилгезин идепкейжиткен.

Хамаатыларның хуралдары база-ла үргүлчү болуп турар. Ол болуп эрткилээн хуралдарга мал ажылының продуктулуун бедидериниң, колхоз тудуунуң темпизин дүргедедириниң, колхоз бүдүрүлгезинге киржилгезиниң дугайында болгаш өске-даа чугула айтырыгларны чугаалашкылаан.

Сессияларга болгаш күүском хуралдарынга мал, тудуг, хову ажылдарының дугайын, улус өөредилгезиниң, кижи эмнелгезиниң болгаш садыг ажылының дугайында айтырыгларны чугаалашкан.

Шиитпирлерниң күүселдези дээш ажылдар чогуур түңнелдерни берген. Мал ажылының байдалын кɵдээ ажыл-агый талазы-биле доктаамал комиссия (даргазы эш Калгак-Хүрен) үргүлчү хынап, четпестерни илередип, ажылды экижидериниң талазы-биле организакчы ажылдарны чорудуп келген. Ылаңгыя мал кыштагладыышкынынга белеткелдиң четпестерин илереткен. Илерээн четпестерни узуткаар талазы-биле боттуг ажылдарны чогуур үезинде организастаан. Ооң түңнелинде малдың одарладыышкыны болгаш ажаалгазы элээн экижээн. 60 баш инек, 1000 баш хой кирер чаа кажааларның тудуглары доозулган. Кыштагларда 60 тонна сигенни сөөртүп чедирген.

Комиссия сиген кезилдезиниң үезинде күш-ажылды эки организастаашкан. Ооң ачызында колхоз сиген белеткелиниң планын 103 хуу, силос салыышкынынын— 115 хуу күүсеткен.

Тудугжулар ортузунга социалистиг чарыш багай эвес организастатынган. Колхоз чуртталганың 30 бажыңнарын тудар турган, 32 бажыңнарны туткан. Бүдүрүлге тудугларының планы 150 хуу күүсетинген.

Улус өөредилгезиниң талазы-биле доктаамал комиссия (даргазы эш Чамзый-оол) бодунуң инициативазы-биле күүскомнуң мурнунга айтырыгларны тургузуп, күүселдениң хыналдазын организастап турар. Улуг улустуң бижик өөредилгезиниң 4 бөлгүмнерин организастаан. Амгы үеде ол бөлгүмнерде бижикти биче билир 21, билбес 49 кижи өөренип турар. Колхозта чеди чыл школазы бо өөредилге чылынга эки белеткелдиг ужурашкан. Оттулар ыяш бүрүн белеткетинген болгаш школа чанында дүжүртүнген. Школа назылыг уруглар өөредилгеже бүрүн хаара туттунган. Школада ада-иелер комитеди багай эвес ажылдап турар. Ада-иелерниң хуралдарын үргүлчү чыылдырып турар.

Сан-хөө талазы-биле доктаамал комиссия бо чылын күрүне чээшкининиң тарадылгазын эки организастаан.

Колхоз бо чылын хову ажылындан дээре дүжүттү алган. 1956 чылдың часкы тарылгазынга үрезиннер белеткетинген. Мал ажылының продуктулуу бедээн. Ооң ачызында колхоз күрүнеге эът, дүк, саржаг болгаш тараа дужаарының планнарын хуусаа бетинде күүсеткен. Колхоз инек бүрүзүнден 500 литр сүт саап алыр турган, 590 литрни алган. Кɵдээ Советтиң депутады, саанчы эш Деспижек колхоз бүдүрүлгезинге идепкейлиг киржип, бодунга быжыглаан 11 инектериниң бирээзинден-не 932 литр сүттү саап, өске саанчыларга үлегерни көргүскен.

Кɵдээ Советтиң девискээринде ажылчы чоннарның ортузунга санитария пропагандазы экижээн. Эмнелге пунктузунуң ажылдакчылары медицина темаларынга лекцияларны, беседаларны доктаамал чорудуп келген. Эмнелгениң ажылдакчылары фермаларга үргүлчү барып турарлар.

Сорулга болза, кɵдээ Советтиң талазындан бодунуң организас-массалыг ажылының чедиишкиннерин улам быжыглавышаан, ам эгелеп турар 1956 кɵдээ ажыл-агый чылында колхоз бүдүрүлгезиниң чедиишкиннерин улам өстүрер дээш колхозтуң баштаар чери-биле болгаш партия организациязы-биле кады улам демниг ажылдаары болур.

С. АЛЕЕТ.

Мал ажылын хөгжүдер дээш

СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң доктаалын амыдыралга боттандырар талазы-биле Чөөн-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозу элээн ажылдарны кылган. Колхоз малдың баш санын өстүрериниң болгаш күрүнеге эът, дүк, сүт дужаарының планнарын күүсеткен.

Малдың продуктулуун бедидер, уксаазын сайзырадыр дээш колхоз баштаар чери хемчеглерни ап турар, симменталь уксаалыг 4 буганы болгаш чинге-нарын дүктүг кошкарларны садып алган. Бо чылын колхоз мал чеминге сиген, силос белеткээриниң планын күүсетпишаан, саванны, мякинаны база белеткээн.

Кɵдээ ажыл-агый артели кара-дилги өстүрериниң ажылын организастаан. Ам 20 дилгини коммунист эш Күнзүң ажаап, азырап турар.

Колхоз баштаар чери 63 малчыннарга 18 муң рубльдиң идик-хевин садып берген. Хойжулар эштер Хенен, Бирлей, инек ажаакчылары эштер Лопсан, Сандан олар ниитиниң мал ажылын хөгжүдери дээш дыка кызымак ажылдап келген.

Малчыннарның аразынга дуржулга солчурун база районда мурнакчы колхозтарны болгаш кɵдээ ажыл-агыйның дуржулга станциязын малчыннар экскурсиялап көөрүн колхоз баштаар чери шиитпирлээн. Колхозта партия, комсомол эге организациялары клубтуң активи киришкен тускай агитбригаданы организастаан. Агитбригада малчыннарның ортузунга тайылбыр-массалыг ажылды чорудуп эгелээн.

С. СЕРИН-ООЛ.

Студентилерниң практиказы

Кызылдың башкы институдунуң ийиги курзунуң студентилери хоорайның школаларынга 7 хонукта практикалаан.

Студентилер школаларның уроктарынга олуржуп, билиглерин практика-биле байытканнар. Оларның чамдыызы уроктарны эрттиргилээн. Студентилер Попкова, Беленкова оларның эрттирген орус дыл уроктары тергиин эки деп демдеглеткен. Ол ышкаш студент Чашоловтуң физкультура урогу чедиишкинниг эрткен.

Ооң аңгыда студентилер уроктан дашкаар массалыг ажылдарга база киришкеннер. Олар беседаларны, номчулгаларны чорудуп, хана солуннарны үндүргүлээннер. Ылаңгыя Чычаан-оол, Шивит, Дөжүлдей болгаш өскелер-даа ындыг ажылдарга идепкейлиг болганнар.

Д. СЮНДЮП.

Бызааларны иелеринге эмзирбейн өстүрериниң талазы-биле Астрахань областың колхозтарының дуржулгазы

Астрахань областың колхозтары чоокка чедир-ле инекти бызаазынга эдирип саар, бызааны иезинге эмзирип өстүрер турган. Мындыг байдалда бызаага ижирткен сүттүң хемчээлин билири, инекти механизастап саары берге болгаш эң ылаңгыя хөй хемчээлдиг сүттү күрүне чедир албайн баар.

Бызааны норма ёзугаар шын чемгереринге, инектиң саалдазын чорударының талазы-биле чугула хемчеглерни ап чорударынга, чаш малдың эки өзүлдезинге болгаш инектиң сүткүр продуктулуун бедидеринге бызааны иезинге эмзирбейн өстүрери улуг ужур-дузалыг.

Астрахань областың байдалынга бызааларны иезинге эмзирбейн өстүрериниң ажык-дузалыын мал ажылының чаартыкчыларының дуржулгазы бадыткаан. 1948 чылда-ла Астрахань областың Енотаевск районунуң «Тиилелге» колхозунуң ферма эргелекчизи А. Нурушев бызааларны иезинге эмзирбейн өстүрер деп шиитпирлээн. Ону боттандырары-биле дунгуш инектерни шилип алгаш, оларны саарын, бызааларны иезинге эмзирбейн азыраарын эң дээре саанчы Т. Кузнецовага дааскан. Ооң түңнели чедиишкинниг болган: бызаалар мөге-шыырак өскен, сүттү ийи катап хөйнү саап алган. Оон эгелээш бызааларны иезинге эмзирбейн өстүрерин ол фермага кызымаа-биле ажыглап турар апарган.

Бызааларның чамдыызын безин иезинге эмзирбейн өстүрерге баштайгы чылда безин сүт саалдазының талазы-биле ферма мурнакчы фермаларга деңнежиринге идиглиг болурун ол ферманың дуржулгазы бадыткаан. 1949 чылда астрахань уксаалыг бир инек ортумаа-биле 800 литр сүт берип турган болза, 1950 чылда оларның бирээзи-ле ортумаа-биле 1113 литр сүттү, 1951 чылда —1200, 1952 чылда — 1274, 1953 чылда — 1310 литр сүттү берип турар апарган. Ынчаарга 1953 чылда бызааларның үштүң бир кезиин иезинге эмзирбейн азырап турган болза, 1954 чылда бызааларның чартык кезиинден хөйүн иезинге эмзирбейн азырап турар апарган.

Бызааларны бо арга-биле өстүрерин Наримановск районнуң Чээрби алды коммунарлар аттыг, Камызякс районнуң Карл Маркс аттыг колхозтары, Ахтубинск, Буданск болгаш өске-даа совхозтар каш чылдар иштинде боттандырып келген. Бызааларны иезинге эмзирип өстүрерин үргүлчүлевишаан турар колхозтарга деңнээрге, бо колхозтарның инектериниң сүткүр продуктулуу бедик, чаш малдың шынары эки болуп турар.

Мурнакчыларның үлегерин эдербишаан, сөөлгү үеде областың хөй-хөй колхозтары болгаш совхозтары инектерни бызаалары чокка саарынче кирген. Чижээ, Травинск районнуң Ленин аттыг колхозунуң сүт-бараан фермазы дунгуш инектерниң бызааларын шуптузун, улуг инектерниң чамдыызының бызааларын иезинге эмзирбейн өстүрген. 125 баш бызааларның 53-үн иезинге эмзирбейн азырап өстүрген. Ооң түңнелинде ферма 1954 чылда 1953 чыл-биле деңнээрге инек бүрүзүнден 228 литр хөй сүттү саап алыр аргалыг болган. Оон-биле чергелештир иезинге эмзирбейн өстүрген бызааларның чаңгызы-даа аарываан, иезин ээп өскен бызаалар харын аарып тургулаан.

Бызааларны иелеринге эмзирбейн азыраарынга ол ферма (эргелекчизи эш Г. Т. Баринов) баш бурунгаар-ла белеткенип турган. Инек төрүдер черни хынамчалыы-биле чылыглаан, ооң иштинде инектер турар кажаажыгаштарны кылган. Хананы болгаш дээвиирни чугайлаан. Инек төрүдер өрээл-биле кожалаштыр бызаа кажаазын (профилакторийни) туткан. Бызааларга ыяш шалалыг өрээлчигештерни кылган. Инек төрүдер өрээлге-даа, бызаа кажаазынга-даа от салбайн турган, а кажааларның иштинде шалаларга ристиң кургаг саваңын дөжеп берип турган. Ындыг чадыгны үр болдурбайн-на солуп каап турган. Кажааның иштин агаарладыр вентиляция шын таарымчалыг кылдынган. Кажааның иштинче өттүр каккан хат-салгын турбазын дээш соңгаларны чылыглап, чыпшырган болгаш үнер эжиктерге чылыглатынган дапкыр өрээлчигештерни кылган. Мындыг хемчеглерни ап чорудуп, кажаа иштиниң температуразын доктаамал 6—8 градус болдуруп турган.

Боос инектерниң күш-деңгелин малчыннар кышты өттүр-ле хайгаарап турган. Хар чагыже чедир боос инектерни күскү, кышкы одарга кадарып турган. Декабрь айда кадарып оъткарарынга немештир бир баш инекке-ле хүнде 6—8 килограмм сигенни немей берип турар апарган. Ынчаарга ол сигенниң 2—3 килограммын эртен одарже үндүрериниң мурнунда, оон артканын —кежээ берип турган. Январьда кадарып одарладырын соксаткаш, сигенни бээрин бир баш инекке-ле хүнде 14—16 килограмм чедир көвүдеткен. Таарымчалыг хүннерде инектерни чоокку одарларга кыжын база-ла кадарып одарладып турган.

Астраханьның шөлдеринде кышкы одарда мал чеми болза, янзы-бүрү чашпан болгаш солянка деп оът болуп турар. Соок дүжүп келирге оларның чемгири улгадып келир, ынчангаш оларны мал кончуг туралап чиир. Ынчаар оъткарарга инектерниң күш-деңгели экижип келир. Арган инектерге хүн-дүнде чарбалап каан арбайны 1,5—2 килограммны берип турган.

Сүдү соолган үезинден эгелээш-ле саанчылар инектерни бызааларынга эдирбейн саарынга чаңчыктырып эгелээннер. Боос инектерни тургузар өрээлчигештеринге дүне киирип, саанчылар боттары чемгерип турар. Мындыг үеде мурнакчы саанчы Евгения Лазарева болза, инектиң эмиин массажтап, чылыг суг-биле чуп турар. Ол чорук бызаа-биле эдирбейн саарынга инекти чаңчыктырарынга таарымчалыг байдалды тургускан. Ферманың өске саанчылары Е. Лазареваның үлегерин эдерген.

Бызааны иезинге эмзирбейн өстүреринге болгаш инекти бызаага эдирбейн саарынга ажыктыг, инектиң бызаалаашкынынче кичээнгейни бедидери улуг ужур-дузалыг. Төрүттүнгениниң соонда бызааны иезиниң чанынга эвээш тургускан тудум-на инекти саарга сүдүн дүрген эдип эгелээр. Инектерниң бызаалап турарының үезинде фермага дүн-хүннүң дежурныйын тургузуп келген.

Инек төрүттүнери билек-ле бызааны доп-дораан алгаш, бызаа кажаазынче апарып турар. Бызааның чыткан черинде дөжээн, өдээн шаразы-биле кады доп-дораан ап каптар. Төрээниниң соонда бир шак болгаш-ла мурнунда ажаап турган саанчы ол инекти саар. Саалда үезинде чогуур арыг-шеверни сагып турар.

Инек бызаа чокка этпейн барган таварылгада, саанчылар бир, ийи шак болгаш-ла саалданы үргүлчүлеп турган.

Бир дугаарында иезин саггаш, бызааны дораан чемгерип эгелеп турар. Баштайгы беш хонукта бызааны дөрт катап, хүндүс 4—5 шак, дүне 6—8 шак болгаш-ла чемгерип турар. Сүттү ижиртиринге эмиксиктиг саважыгашты ажыглап, сүттүң чылыын 36—38 градустан кудулатпайн келген.

Чедиден үжен хонук чедир бызааларга дүн-хүнде үш катап 1,5—2 литр чалаң сүттү ижиртип турар. Бызаага хонукта бээр сүттүң хемчээлин айның төнчүзүнде 4 литр чедир эвээжеткеш, дырткан сүттү чоорту ижиртиринге бызааны чаңчыктырып турар. Дырткан сүттү бызаага 0,5 литрни берип турган болза, бызаа ийи ай болуп бар чорда 7—8 литр чедир берип турар.

Дыртырган сүттү бээрин көвүдедири-биле холбаштыр чалаң сүттү бээрин ийи ай чедип турар бызаага хонукта 2 литр чедир эвээжеткен. Бызаа 2—2,5 ай апаарга аңаа сүт бээрин соксаткан. Дырткан сүттү 4 ай четкен бызаага ижиртип турар. Ленин аттыг колхозтуң фермазынга ортумаа-биле иезин эмзирбейн азыраар бызаа бүрүзүнге-ле 230 литр чалаң, 300—350 литр дыртып каан сүттү ижиртип турар.

Шыктыг болгаш өске-даа чемнерни чииринге бызаа эртежик чаңчыккан тудум-на эки өзүп сайзыраар. Ынчангаш 10—12 хонганының соонда-ла бызаага сигенни берип эгелээр. Дөрт ай чедип чораан, бызаа сигенни 2 килограмм чедир чиптер. 20 хонганының соонда сүт-биле сигенге немештир бызаага чарбалап каан арбай ышкаш холумактыг чемнерни берип турар, 2 ай чоокшулап турда чарбалап каан арбайны бээриниң хонукта нормазын 0,5 килограмм чедирип турар. Иезин эмзирбейн азыраарга бөдүүн болгаш холумактыг чемнерни чииринге бызаа дүрген чаңчыга бээр деп чүвени ферма ажылдакчылары көрген.

Дөрт айлыг бызааларның бирээзиниң-не ортумаа-биле дириг деңзизи иезин эмзирбейн өстүргеннерниң 95 килограмм, иезин эмзирип өстүргеннерниң 74 килограмм болган. Бызааны иезинге эмзирбейн өстүрүп турар апарганының соонда фермада сүт саалдазы дыка бедээн. Ол ферманың ажылдакчылары чедиишкинге оожуккпайн турарлар. Сүт саалдазын улам-на көвүдедири-биле бо чылын бүгү инектерни бызаазындан чарып саарынга чаңчыктырар деп шиитпирлээннер. Ону боттандырарының боттуг хемчеглерин ап турар.

Бызаага эдирбейн саарынга эң ылаңгыя аныяк, дунгуш инектер дүрген чаңчыгып турар. Үр үеде бызаага эдирип саап келген улуг инектерни бызаа чокка саарынга чаңчыктырары берге болурун айытса чогуур. Ынчангаш, бо ажылды хынамчалыг болгаш эки организастыг чорудар херек.

Приволжск районнуң Молотов аттыг колхозунуң малчыннары инектерни бызаага эдирбейн саарынга чаңчыктырар талазы-биле аңгы-аңгы аргаларны хереглеп турарлар. Бир эвес инек бызаа чокка этпейн барза, эмиин нугуп (массажтап) турар. Бир эвес инектиң эдеринге ол дузалавайн барза, саанчылар инектиң эмиин 55 градус чедир чылыдып каан суг-биле шаптап чуп турар, саарының ас-мурнуу чарыында чидиңгир чемнер-биле инекти чемгерип турар. Чүгле эң кыдыкы таварылгада, инек үр үеде шуут этпестей бээрге, чүгле ынчан ындыг инекти бызаа-биле эдирип турар. Ынчаарга, инектерниң хөй нуруузу бызаага эдирбейн саарынга улуг бергедээшкин чокка чаңчыгып, мурнундаагызындан хөй сүттү берип турарын дуржулга бадыткаан.

Бо чылын ол колхозка саар инектерниң тускай коъданнарын тургузар. Ол чорук инекти саарының болгаш бызааларны азырап өстүрериниң мурнакчы аргаларын ажыглаарынга таарымчалыг байдалды бээр. Бир сезонда дунгуш инектерден-даа, улуг инектерден-даа төрүттүнген бызааларны иезинге эмзирбейн азырап болурун дуржулга көргүскен.

Бызааларны иезинге эмзирбейн азырап өстүрерин-даа, инектерни бызаага эдирбейн саарын-даа малдың ажаалга чемгерилгезин экижидип тургаш чорудары чугаажок болур ужурлуг.

А. ЛЬВИЦИН,

Астрахань областың мал ажылының дуржулга станциязының эртем ажылдакчызы

(«Мал ажылы» деп журналдан).

Польша Улус Республикада

Польшаның найыслалы Баршавада туткан эртемниң болгаш культураның И. В. Сталин аттыг ордузу.

Культура чырыдыышкын албан черлериниң четкизиниң калбарганы

ВАРШАВА. Үлетпүр бүдүрүлге черлериниң чанынга культура-чырыдыышкын албан черлериниң четкизин калбартыр дугайында Польша Улус Республиканың чазаа доктаал үндүрген.

Чүс ажыг ажылчыннар ажылдап турар бүдүрүлге бүрүзүнге кызыл булуң ажыттынар. Муң ажыг ажылчыннарлыг бүдүрүлгелерге ажылчын клубтарын, ийи муң ажыг ажылчыннар ажылдап турар бүдүрүлгелерге Культура бажыңнарын организастаар.

Культура-чырыдыышкын албан черлерин мергежилдиг кадрлар-биле хандырарының талазы-биле элээн каш хемчеглер болгаш чурттуң бүдүрүлгелериниң чанынга чаа черлерни тургузарының болгаш бар турар культура-албан черлериниң ажылын экижидериниң талазы-биле өске-даа хемчеглер доктаалда көрдүнген.

(СЭТА).

Медицина ажылдакчыларының белеткели

ВАРШАВА. Медицина ажылдакчыларын белеткээринге Польшада улуг сагыш салып турар. Ам республикада дайын сөөлүнде ажыттынган медицинаның 10 академиялары бар. Медицина техникумнарының болгаш школаларының калбак четкизи тургустунган.

Буржуазтыг Польша эмчилерниң саныының талазы-биле Европага эң-не сөөлгү черни ээлеп турган. 100 муң чоңга 37 эмчи онаажып турган. Оларның хөй кезии хоорайларга турган, көдээниң чону эмчи дузаламчызындан казытынган турган.

Улусчу эрге-чагырганың чылдарында медицинаның дээди эртемниг муң-муң ажылдакчыларын белеткээн. 100 муң чоңга ам барык 60 эмчи онаажып турар. Сөөлгү алды чылда Польшага 30 муң хире эмчи сестраларын белеткээн.

(СЭТА).

*

ССРЭ-ниң экономиктиг болгаш культура тургузуушкунунуң чедиишкиннериниң Кантонда делгелгезинде

ПЕКИН. ССРЭ-ниң экономиктиг болгаш культура тургузуушкунунуң чедиишкиннериниң делгелгезиниң хөй санныг залдарын Кантоннуң, база ол ышкаш Мурнуу Кыдаттың өске-даа хоорайларының болгаш суурларының муң-муң чону хүн-бүрүде долдуруп турар. Октябрь 5-тен бо үеге чедир бо делгелгеге 2100 муң ажыг кижи чораан. Ганконгтан болгаш Макаодан хөй санныг көрүкчүлер делгелгеге кээп турар. Чүгле сөөлгү айда бо районнардан делгелгеге 53 муң кижи чораан барган. Мурнуу Кыдаттың чонунуң талазындан делгелгеге улуг сонуургалдыг болуп турарын барымдалааш делгелгениң хуусаазын декабрь 15-ке чедир узаткан.

(СЭТА).

Пекинде көдээ ажыл-агыйның эртем конференциязы

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң дыңнадып турарын ёзугаар алырга, КУР-нуң көдээ ажыл-агый министерствозунуң Пекинге чыылдырганы көдээ ажыл-агыйның эртем конференциязы хагдынган. Көдээ ажыл-агыйны кооперастаар болгаш көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин хөгжүдер сорулгаларга дүүштүр эртем-шинчилелдериниң он ийи чыл программазын конференция чогаадып үндүрген.

Ол программаны ёзугаар, көдээ ажыл-агый эртемнериниң кыдат академиязы болгаш Тибетке көдээ ажыл-агыйның база мал ажылының институду чоокку үе иштинде тургустунган турар ужурлуг. Көдээ ажыл-агый машина тудуунуң талазы-биле ийи эртем-шинчилел институттары бирээзи Соңгу, өскези Мурнуу Кыдатка база үнүштер камгалаарының, хөвең, цитрус болгаш шай талазы-биле көдээ ажыл-агый экономиказының эртем-шинчилел институттары организастатынган турар ужурлуг.

Көдээ ажыл-агыйның чедиишкиннерин хөйге нептередир сорулга-биле бүгү кыдаттың көдээ ажыл-агый делгелгезин 1956 чылда организастаан турар.

(СЭТА).

КУДР-нуң ажылчы чоннарының бүдүрүлге чедиишкиннери

ПХЕНЬЯН. Корей парлалганың дыңнадып турары болза, бүдүрүлгениң хөй-хөй санныг мурнакчылары, бригадалары болгаш бүдүрүлгелер бүрүнү-биле бүдүрүлгениң чыл онаалгаларын хуусаа бетинде күүседирин доозуп турар. «Минчжу Чосон» солуннуң дыңнадып турары болза, Хыннамда өңнүг металлдарның комбинады чыл планын ноябрьның төнчүзүнде дыка ажыр күүсеткен. Нампхода өңнүг металлдар заводу, Пурениниң металлургия заводу, Ковоннуң шахталары болгаш Синен база Чжончхан рудниктери база-ла чыл планнарын күүсеткен. Чиик үлетпүр министерствозунуң 27 бүдүрүлгелери, ооң иштинде Пхеньянның пөс-таавы машина тудуушкунунуң заводу, Кэсоннуң пөс аргыыр фабриказы, Анчжоу хоорайда торгу аргыыр фабрика болгаш аъш-чем үлетпүрүнүң элээн каш бүдүрүлгелери ам чаа чылдың планы-биле ажылдап турар.

Катап тургузуушкунга болгаш тудуушкунга күш-ажылчы чедиишкиннери дээш Корея Улус-Демократтыг Республиказының Улустуң Дээди хуралының президиуму чоокта чаа улус ажыл-агыйының янзы-бүрү адырларының бүдүрүлгелериниң бөлүк ажылчыннарын болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларын республиканың орденнери болгаш медалдары-биле шаңнаан.

(СЭТА).

Гвалиор хоорайда Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущевтуң Индияда келгенинге алдар болдурган делгелге

ДЕЛИ. «Хиндустан Таймс» солуннуң дыңнатканын ёзугаар алырга, культурлуг харылзааларны хөгжүдериниң совет-индий ниитилелиниң үк черде салбырының Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущевтуң Индияда келгенинге алдар кылдыр организастааны делгелгени Мадхья Бхарат Штаттың кол министри Такхатмал Джайн Гвалиорга ажыткан.

Совет Эвилелиниң амыдыралының дугайын чугаалап турар янзы-бүрү материалдарны база ол ышкаш Мадхья Бхарат штаттың үс-дарганнарының кылыгларын делгелгеде көргүскен.

(СЭТА).

ГДР-ниң Премьер-Министриниң бирги оралакчызынга В. Ульбрихтини томуйлааны

БЕРЛИН. ГДР-ниң Премьер-Министриниң чанында парлалга ведомствозунуң дыңнадыын АДН агентилели дамчыткан, ында чугаалап турары болза, ГДР-ниң Премьер-Министриниң бирги оралакчызынга Вальтер Ульбрихтини томуйлаар дугайында шиитпирни Герман Демократтыг Республиканың Министрлер Чөвүлелиниң Президиуму хүлээп алган. Күрүнениң план комиссиязының даргазы Б. Лейшнерни Премьер-Министриниң оралакчызынга томуйлаан.

(СЭТА).

Он сес күрүнелерни КНО-га чаңгыс угда кирип алыр дугайында Кол Ассамблея шиитпир үндүрген

НЬЮ-ЙОРК, декабрь 9-та. КНО-га 18 күрүнелерни чаңгыс угда кирип алыр дугайында политиктиг тускай комитеттиң саналын Кол Ассамблеяның декабрь 8-те пленарлыг хуралынга чугаалашкан.

Кол Ассамблея бадылаашкыннарның улуг хөй кезии-биле бо саналды бадылаан. 18 күрүнелерни КНО-га чаңгыс угда кирип алыр дээш 52 төлээлер бадылаан, удур 2 (Куба болгаш гоминданчы), беш төлээлер дадагалзаан (АКШ, Франция, Бельгия, Греция, Израиль).

(СЭТА).

ГДР-ниң Премьер-Министриниң чанында парлалга ведомствозунуң дыңнадыы

БЕРЛИН, декабрь 9. ГДР-ниң Премьер-Министриниң чанында парлалга ведомствозунуң дыңнадыын АДН агентилели дамчыткан, ол дыңнадыгда чугаалаанындан алырга, мурнунда Совет Армияның шериглериниң боттандырып турган албан-хүлээлгелери болур Герман Демократтыг Республиканың күрүне кызыгаарларын база Улуг Берлинниң даштыкы долганыын камгалаарын болгаш контрольдаарын кызыгаарның немец полициязы шингээдип алган соонда 1955 чылдың декабрь 1-ден эгелеп бүрүн харысалгазын ол чоруда берген.

Ол албан-хүлээлгелерни кызыгаарның немец полициязының шингээдип алыышкынын 1955 чылдың октябрь 8-те күштүг болуп эгелээн, ГДР биле ССРЭ-ниң аразында харылзааларының дугайында керээге база ГДР-ниң кызыгаарларын камгалаар болгаш контрольдаар дугайында дугуржулгага дүүштүр чорутқан.

Улуг Берлинде сектор кызыгаарларын камгалаарын улустуң немец полициязы боттандырар.

ГДР-ниң күрүне кызыгаарларынга, ооң иштинде Улуг Берлинниң сектор кызыгаарларынга албан-хүлээлгелерни чорударда ГДР-ниң конституциялыг дүрүмнерин болгаш хоойлуларын сагып база Барыын Берлинде туруп турар Францияның, Англияның болгаш АКШ-тың гарнизоннарының транспорт, шериг персонал болгаш хөреңги көжүрүүшкүнүн контрольдаар дугайында дугуржулганың тускай чүүлдерин барымдаалап боттандырар.

Доктаатынган кызыгаар-эртирилге черлеринге кызыгаар таварты көшкен кижилерни ээлдек, эвилеңи-биле көөр дугайында айтыышкынны кызыгаарның немец полициязының органнарынга берген. Оон аңгыда олар болза,. ГДР-ниң дээди эргелерин болгаш хоойлуларын хажыдар кандыг-даа чүүлдерни эрестиг болгаш шиитпирлиг үзе-шавар дугайында айтыышкынны алганнар.

(СЭТА).

КУР биле ГДР-ниң аразында чугаалажыышкыннар

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң дамчыдып турарын ёзугаар алырга, КУР-нуң Даштыкы херектер министриниң оралакчызы Чжан Вэнь-тянь биле ГДР-ниң Даштыкы херектер министри Лотар Больцтың аразында чугаалажыышкыннар Пекинде эгелээн.

Ол чугаалажыышкыннарда КУР-нуң күрүне албан черлериниң харысалгалыг ажылдакчылары болгаш ГДР-ниң чазак төлээлериниң кежигүннери киржип турар.

(СЭТА).

Совет тускай эртемниглерниң Индияда барганы

ДЕЛИ. «Хиндустан стандард» солуннуң дыңнадып турары болза, ССРЭ-ниң кара металлургия министриниң оралакчызы Б. Хлебников баштаан бөлүк совет тускай эртемденнер декабрь 8-те Делиде чедип келген. Совет Эвилели-биле кады ажылдажылгага тудуп тургузар Бхилаига металлургия заводунуң төлевилелин совет тускай эртемниглер эккелген.

Чоокку үеде төлевилелди Индияның демир болгаш баң министерствозунга кирип-рер.

(СЭТА).

Австрияның доктаамал нейтралитедин румын чазак чүүлдүг деп көрген

БУХАРЕСТ. Парлалга дыңнадыгларын ёзугаар алырга, Румын Улус Республиказы австри төлээ черинче чорутқан нотазынга Румын Улус Республиканың чазаа Австрияның нейтралитединге хамаарыштыр австри федералдыг конституция хоойлузун медээ кылдыр хүлээп ап, Австрияның ол хоойлу-биле тодаргайлатынган нейтралитедин чүүлдүг деп көрген.

(СЭТА).

Румыния беш чыл планын хуусаа бетинде күүсеткен

БУХАРЕСТ. Румын Улус Республиканың Министрлер Чөвүлелиниң чанында төп статистика эргелелиниң дыңнадыын солуннар парлаан. 1951—1955 чылдарда үлетпүр бүдүрүлдезиниң хемчээлиниң талазы-биле беш чыл планының онаалгазы хуусаа бетинде, ноябрь 10-да күүсеттинген.

(СЭТА).

ВДР-де тарааның бай дүжүдү

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң дыңнадыы-биле алырга, Вьетнамның Демократтыг Республиказында 1200 муң ажыг гектар шөлде тараа культураларының байлак дүжүдүнүң ажаап алыышкыны дооступ турар. Элээн хөй районнарга тараачыннар бир гектардан 30 центнер болгаш оон-даа хөй тарааны ап турар.

Бо үеде ВДР-де социалистиг үндезиннерде ажылдап турар күрүнениң 9 ажыл-агыйлары бар болуп турар.

(СЭТА).

Президент Сукарнонуң медеглели

ДЖАКАРТА. Борнеода Понтианакка болган массалыг митингиге президент Сукарнонуң кылган медеглели солуннарда чарлатынган. Бүрүн хамаарышпас чорук дээш, колонизмни чок кылыры дээш, республикага Барыын Ирианның каттыжып кирери дээш демиселге националдың чаңгыс эвин быжыглаарының чугулазын Сукарно демдеглээн.

Националдың быжыг чаңгыс эвин тургузарынга бүгү улусту төлээлеп турар национал шажынчы болгаш марксисчи бөлүглежиишкиннерниң доктаамал кады ажылдажылгазын организастаары чугула деп Сукарно демдеглээн.

Сукарно чугаазын Коммунистиг партияның туружунга база хамаарыштырган. Парламент соңгулдаларынга соңгукчуларның 20 хуузу Коммунистиг партия дээш бадылаашкыннарын бергеннер деп ол чугаалаан. Улустуң национал фронтузун тургузарынга соңгукчуларның ол 20 хуузу киржир ужурлуг деп чүве тодаргай. «Бир эвес биске национал чаңгыс эвилелдиг фронт тургустуна бээр болза, бүрүн хамаарышпас чорукту, Барыын Ирианның каттыжыышкынын болгаш улустуң чаагай байдалын кедүрерин дүрген чедип ап шыдаар бис» деп Сукарно уламчылаан. «Колонизмге болгаш империализмге удур база демисежип турар» Азия болгаш Африка чурттары-биле найыралды быжыглаарынче Сукарно кыйгырган.

(СЭТА).

Суданга плебисцит чорудар дугайында Англия-биле Египеттиң аразында дугуржулга

КАИР. Судан дугайында айтырыгның талазы-биле 1953 чылдың февраль 12-де чарган англи-египет дугуржулганың Суданның бот-шиитпирлетинер ёзу-чурумунга хамаарышкан кезээн өскертир дугайында Египеттиң, Англияның чазактарының аразында дугуржулганы чедип алганын албан шугуму-биле чарлаан. Судан парламентиниң күзелинге дүүштүр келир үеги Судан дугайында айтырыг плебисцит (бүгү улустан санал чыылдазын) чорутканы-биле шиитпирлетинер ужурлуг деп ийи чазактар дугурушкан.

Плебисциттиң болгаш тургузукчу хуралга соңгулдаларның чорудулгазын хайгаараары-биле тургузар деп турар улустар аразының комиссиязының бүрүн эргелериниң болгаш харыылаар айтырыгларының дугайында дугуржуушкун ийи чазактарның аразында база чедип алдынган.

(СЭТА).

Лаостуң чазаа Лаоска тайбыңны үрээрин уламчылап турар

ХАНОЙ. Лаостан алдынган медээлер ёзугаар вьетнамның информация агентилелиниң дамчыдып турары болза, бо айның баштайгы хүннеринде хаан шериглери Сам-Неа можуда, Пак-Ха районунда Патет-Лаонуң дайынчы кезектеринче чаа халдаашкын кылган. Тулчуушкун болур чорукту чайладырын оралдашпышаан, Патет-Лаонуң дайынчы кезектери аткаарлай берген деп дыңнадыгда чугаалап турар, ындыг болза-даа, хаан шериглери декабрь 5-те эртен оларны база катап атакалааш, камгаланырын албадаан.

Тик-Лангда турар хаан шериглери Муонг-Пеуннуң мурнуу талазынга Патет-Лаонуң кезектериниң туруштарын боолавышаан турар деп дыңнадыгда чугаалап турар.

Хаан шериглериниң Патет-Лаонуң дайынчы кезектеринче ол халдаашкыннарны рангун дугуржулгазын үрээн чорук болуп турар деп дыңнадыгда айыткан.

(СЭТА).

Францияда ажыл соксадыышкыны

ПАРИЖ. Хамааты ужар-чүүлдүң каш муң ажылдакчыларының ажыл соксадыышкыны Францияда беш неделя үргүлчүлеп турар.

«Фран-тирер» солуннуң медээлери-биле алырга, бо ажыл соксадыышкыны күрүнеге ийи миллиард франк (акша) когаралдыг болуп турар, ынчаарга ажыл соксадып турарларның негелделерин хандырарынга 750 миллион хире-ле франк херек болуп турар.

Ажыл төлевирин өстүрерин негээн метрополитен ажылдакчыларының ажыл соксадыышкынының түңнелинде декабрь 7-де хүндүс париж метрополитенинге поездилерниң шимчээшкини бир шак иштинде бүрүн соксаан.

(СЭТА).

Сирия кызыгаарларынга турк-ирак күткүүшкүн

БЕЙРУТ. Дамаскадан «Ад-диар» солуннуң корреспондентизиниң дамчыдып турары болза, декабрь 7-де ирак болгаш турк самолёттар Сирияның агаар делгеминче кирген болгаш сирий девискээриниң кырынга үр үеде ужудуп турган деп кызыгаар шериглериниң штабы Сирияның эрге-чагыргаларынга дыңнаткан.

Сирий бөлүктерниң саналы-биле алырга, өнчүк-чөңгээлиг чоруктар болза, Сирияны багдад пактызынга каттыжарын албадаары-биле базышкын кылыр сорулгалыг болуп турар.

(СЭТА).

Барыын-герман шпион организациязының бөлүк агентилерин ГДР-де тудуп хоругдааны

БЕРЛИН. АДН агентилели Герман Демократтыг Республиканың Күрүнениң айыыл чок чоруунуң министерствозунуң дыңнадыын дамчыткан. «Кижизиг эвес чорукка удур демиселдиң бөлүү» деп адаар барыын-герман шпион организациязының элээн хөй бөлүк агентилерин сөөлгү үениң иштинде тудуп хоругдааның ол чүүлде чугаалап турар. Хоругдатырганнар Герман Демократтыг Республикага удур кем-буруулуг хоралакчы ажылды кылып турган. Хоругдатырганнарның аразында ГДР-ниң бүдүрүлгелериниң дугайында шпионнар төвүнге медээлер берип турган Эвальд Янтке болгаш Альфред Хольц бар.

(СЭТА).

Суд залындан

Оорларга чогуур хемчегни хүлээткен

Боттарының школа назылыг уругларын кижизидери совет хамаатызы ада-иелерниң хүндүлүг хүлээлгези. Ада-иезиниң өг-бүлезинге бичиизинден тура-ла багай кижизидинген уруглар школаларга база-ла багай өөренип, өөредилгелин ара соксадып, ооң соонда каяа-даа ажылдавайн, харын оор болгаш хулиган херектерни үүлгедип чорууруунуң фактылары илереп турар.

Чоокта чаа хамаатыларның хуузунда өнчү-хөреңгизин хөй удаа оорлап болгаш булаап ап турган школа назылыг бөлүк уругларның херээн Кызыл хоорайның улус судунуң ийиги участогунга көрген.

Дорт-оол Байыр-оол Кыргысович 1936 чылда төрүттүнген. Ооң ада-иези оглунуң кижизидилгезинге сагыш салбаан. Ол чүгле ийиги классты дооскаш, оон ыңай өөренмээн. Ооң соонда кемниг херек-үүлгедип чоруур байдалче шилчээн. Ол болза, хамаатыларның хуу өнчүзүн оорлап тургаш, 1954 чылдың декабрь 21-де 7 чыл хуусаалыг шеңелдеге шиитирген турган.

Судтуң ол кижизидилгелиг хемчээн оолдуң ада-иези ханызы-биле бодавайн, оон ыңай ооң ёзулуг чурумнуг кижи болурунга боттарының нүүрүнден кандыг-даа салдар көргүспээннер. Дорт-оол кем-херектиг үүлгедиишкиннерни уламчылап эгелээн.

Ол чүгле боду эвес, харын өске аныяктарны оор херээнче эвилелдей берген. Ооң эвилелдээн бөлүүнге 1940 чылда төрүттүнген Дюлюш Мыртый-оол Чадамбаевич (дөрткү класс дооскан), 1941 чылда төрүттүнген Дюлюш Александр Шарабинович (ийиги класс дооскан) олар каттышкан.

Бо чылдың сентябрь 4-те Б. К. Дорт-оол хамааты Хорлубааның карманындан 450 рубльди оорлап алган, ону Дюлюш Мартый-оол-биле кады чарыгдааннар.

Бо чылдың сентябрь 6-да Б. К. Дорт-оол хамааты Шулькинаның сумказындан 200 рубльди автобус доктаар черге хулиган ёзу-биле уштуп алгаш барган. Ол акшаны Дюлюш Мартый-оол, Дюлюш Александр олар-биле үлежип чарыгдааннар.

1955 чылдың августуң 29-та Дюлюш Александр хамааты Яковенконуң сумказындан 200 рубльди, 2000 рубльдиң чегин оорлаан. Ол акшаны олар үжелээ ажыглааннар. Ол-ла айның 26-да Дюлюш Александр хамааты Даваанын 1500 рубль түңнүг облигациязын оорлаан. Ол-ла хүн хамааты Алдын-Херелдиң карманындан 1870 рубльди оорлаан. Ону олар база-ла үжелээ ажыглааннар. Оорларның бүгү-ле үүлгеткен херектери оларның туттурганының соонда тодаргай илерээн.

Олар бүдүн чайның дургузунда оорлаар арга-биле амыдырап чоруп турда,—оларның ада-иелери кандыг-даа сезинчиг байдал илеретпейн, оолдарының чурум чок чоруктарынга удур хемчег албааннар.

Олар болза, школа назылыг аныяк кижилер. Ынчалза-даа оларның херээн Кызыл хоорайның улус судунуң ийиги участогу хоойлу ёзугаар көрген. Хамаатыларның хуу өнчүзүнүң камгалалын күштелдирер дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң 1947 чылдың июнь 4-те үндүрген Чарлыын ёзугаар Дорт-оол Байыр-оол Кыргысович 10 чыл, Дюлюш Мартый-оол Чадамбаевич биле Дюлюш Александр Шарабинович олар 8—8 чыл хуусаалыг күш-ажыл лагеринге шиитиргеннер.

Ф. Т. Воронинни шииткен

Совет кижи мораль талазы-биле бедик шынарлыг болур ужурлуг. Ол болза, хулиганнаар, оорлаар болгаш өске-даа аморальдыг үүлгедиишкиннер кылыр чоруктарга удур кам-хайыра чокка демисежир хүлээлгелиг.

Ындыг турбуже, чамдык хамаатыларның талазындан хөй-ниитиниң болгаш күрүнениң чурумун үрээр, совет хоойлуларга удур кем-херектер үүлгедир чоруктарның фактылары бар. Ындыг кижилерге хоойлу ёзугаар кеземчениң харысалгазын хүлээдир ужурлуг.

Бо чылдың октябрь 30-де Кызыл хоорайга Федор Терентьевич Воронин дээрзи хулиган херек кылган. Ол болза, Енисей хемни кежер паром аскынга хамааты Соколовту эттээн болгаш хамааты Утьевти бижек-биле балыглаан.

Судка илерээни болза, херектен Воронин политика талазы-биле туруш чок хулиган болган. Ооң херээн бо чылдың ноябрь 18-те Кызыл хоорайның улус судунуң ийиги участогунга көрген. РСФСР-ниң кеземче кодексизиниң 143-кү чүүлүнүң бирги болгаш 74-кү чүүлүнүң ийиги кезектерин ёзугаар Ф. Т. Воронин күш-ажыл лагеринге 5 чыл хуусаалыг хосталгазын казытырып шиитирген.

Редактор **Д. О. БЕГЗИ.**

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ; Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизиниң — 3—88, харысалгалыг секретарьның 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый килдистериниң 3—68, культура болгаш амыдырал, чагаа килдистериниң база бухгалтерияның 3—65.

ТС—02369

Культура эргелелиниң типографиязы.